

RÓZSATEJ
kitűnő fejtápolószert 2 K
fiatalok és idősök is a bőrnek
balzsamszáppan hozza 60 f.

OSAN
kitűnő fogápoló száj-
viz K. 1.76. fogpor 88 f.

TANNINGENE
legjobb
hajfestő szer 5 K
Heteig megmarad és nem engedi festéket.
Sötétkékre, barnára és feketeire

**ANTON J. CERNY, Wien, Briefe
XVIII., Carl Ludwigstr. 6. Niederl. 1. Wallfischg. 8.
Raktár: gyógyszerárakban, parfümeriákban stb.**

Gépsodronyfonatokat

tartó sodronyokra erősítő, tö-
visekkel ellátva, vas és horgo-
nyozott vasvezeték alól minden
mértben

RESCH JÓZSEF SÁNDOR
Bács (Bácsodromegye)

Részletes költségvetések és
képes árjegyzékek ingyen és
bérmentve. Állás, gődész-
osonete és szőlővesszők is.

+Soványág.+

Szép tell alakot, gyönyörű ke-
let 6-8 hét alatt érhetni el a
lörv. védett „Büsteria” nevű
arany éremmel (Páris 1900,
Hamburg 1901, Berlin 1903) ki-
tűnő, orientális erőporunk
használatával. 30 fontnyi hi-
zás biztosítva. Ártatlan, Fel-
sőtlen, nem szedéges.
Sok elismeréssel. Doboz hasz-
nálati utasítással 2 mark.
Postautalványon v. utavétellel
(portó külön) Hygienisches
Institut D. Franz Steiner
& Co Berlin 57. Königsplatz-
strasse 66. Budapestben kapható:
Török Józsefnél, Király-u. 12.

Szücsmester

SCHWARTZ MÁRTON
Budapest, VII., Károly-
körút 17. szám.
Dús választék
szőrmé árúknak.
Mérték utáni rendelések.

Anyák, óvjátok gyermekeiteket a hátríncalegörbüléstől!! Nincs többé elgörbült test!

Ha az én utól nem ért, a legismertebb orvosok által aján-
lott Orthopéd-támasztó fűzőmet használja. Mesésen könnyű
és hygienikus! Vattázás nélkül elfűdi az egész elgör-
bülést. Perden növekedés hajlandó iskolás gyermekeknek
nékülözhetetlen mentő- és óvőeszköz! 30 éve fennálló
testgyógyászati mintázatomban a legkülönlegesebb technikai
kivitelben és mérsékelt árak mellett készítek, továbbá:
egyenestartók, járókészségűk, műlábak és műkezek,
cs. és kir. szab. KELETI-féle sérvtörők, haskötők.

Uj! Gummi-görseérharisnyák
varrat nélkül, valamint a betegápoláshoz szükséges: sző-
közök. — Képes árjegyzék ingyen és bérmentve
KELETI J. orvos sebész műszerek és
gummiárak-gyára : : :
Budapest, IV., Koronaherceg-utca 17. szám.

Akar-e szép lenni?

Rogátsy-féle magyar pipere-boraxot,
a melytől rózsás, üde, selymes arczbőrt nyer, eltünteti
a ráncokat, szeplőt, májfoltot, pattanásokat, stb.

Nyaralásnál nem nélkülözhetjük, mert a
legkeményebb talaj-
vizet is megpuhítja. Kiváló házszer torok-, szemgyul-
adás, izadás és szájbűz ellen. A fogak fehéritése és
épsantatása tekintetében bámulatos hatással bír. Mint
univerzális házszer gyermekápolásnál és háztartás-
ban a legjobb lelkiismerettel ajánlható.

Egy doboz ára 30 és 75 fillér.
Rogátsy-féle borax-orám 1 K, borax-száppan 80 f.
borax-pender 1 K 20 f., borax-fogkrém 50 fillér.

ROGÁTSY KÁLMÁN drogériája,
Budapest, VII., ker., Rákóczi-út 10. szám.

GRAND PRIS
PARIS 1900
ST. LOUIS 1904

PIANOS, HARMONIUM
„**SCHIEDMAYER,**
PIANOFORTEFABRIK”
vonn. J. & P. SCHIEDMAYER
K.u.K. Hoflieferanten
STUTTGART
Neckarstr. 12.

Egyedüli képviselő Magyarországon részére:
Chmel J. és Fia Budapest, Gizella-tér.

Miért használja Ön a
MENTHOL FOGSZAPPAN-T?

Mert ez a legjobb és legolcsóbb fogtisztítószer.
Legjobb azért, mert fertőtleníti, szagtalanítja a
szájüreget, a fogakat fehérré teszi s a romlástól
megóvja. Legolcsóbb azért, mert a menthol fog-
szappan sokkal tovább tart, mint az egyéb fog-
fogkrémek és szájvizek. — Ára gyógyszerárakban
1 korona. — Készíti SZTRAKA győgsz. Moholón.

BUTOR

izléses és szolid kivitelben,
teljes lakberendezések kész-
pénzvagy részletek kapható

Sárkány I.
butoriparosnál, Budapest,
VII., Erzsébet-körút 26. sz.
műhely és raktár.

= Ibolya illat =
(Grasseből, Délfranciaországból) leg-
jobb a világon. Ki egyszer veszi,
mindig veszi. Üveg 6 kor. posta-
költség 90 fillér utavétellel. 3 üveg
18 korona bérmentve. Mast, Wien
IX., Alserstrasse 6/V.

Margit-crème

férfi körökben használt készítmény. Zsirtalan,
ártalmatlan, rögtön szelít. Az egész világon kapha-
tó 1 és 2 koronás téglékben. Margit-száppan
70 f., Margit-puder 1 K 20 f. három színben kapha-
tó. Tessenék a záróvédjegyre ügyelni és csakis
eredeti készítményt elfogadni, melynek ártalmat-
lanságáért és kitűnő hatásáért felelősséget vállal
: : : : : a készítő
FÖLDES KELEMEN gyógyszerész Aradon.

Kwizda-féle Restitutions-fluid
mosóvíz lovak számára
— Szóvdéjgy, ezimke és csomogolás véle. —

Egy üveg ára 2 K 80 f.
40 év óta az udvari- és verseny-
istállókban van használatban na-
gyobb strapálknál elő- és uterő-
sítőtől, innak merevségénél,
stb. az időmúlással kiváló
munkára képesíti a lovakat

Kwizda-féle Restitutions-fluid
csak a mellék-
védjeggyel val-
lódi. Képes ár-
jegyzéket ingyen
és bérmentve
Főraktár: Török József győgsz-
szerész, Budapest, Király-u. 12.
és Andrassy-ut 26.

Verszegénység, étvágytalanság, idegesség
gyógyítására és gyenge gyermekek, valamint
felnőttek **fiatal leányok erősítésére**
a legkiválóbb készítmény, a **KRIEGER-féle**
TOKAJI CHINA VASBOR
Valódi Tokaji borból készül, nagyon kellemes
ízű. Ár 3.20 K, nagy üveg 6 K a gyógyszerárakban.
Postai szállítás naponta utavétellel vagy
a pénz előzetes befizetése után.
KORONA-gyógyszerár
Budapest, Kálvin-tér.

Ha szép akar lenni
használgon eredeti Kárpáti-féle

BENZOETEJ-CREMÉT

Ára utasítással 1 korona, 6 doboz rendelésnél bérmentve
küldi az egyedüli készítő: **Kárpáti János** gyógyszer-
tára **Arad**. Epeben kapható Török J.-nél Király-u. 12.
Török S. operagyógyt. Andrassy-út, Dr. Egger gyógyszer-
tára Váci-körút, Neruda Nándor drogeriája Kossuth Lajos-
utca. Vidéken drogeriákban és illatszer-üzletekben. Minthi
: : : : : és használati utasítást általában küld a készítő.

Olesó cseh ágytoll!
5 kilo: új fosztott 12 korona, fehér pe-
helypúha fosztott 18 K, 24 K, hófehér pehely-
púha fosztott 30 K, 36 K. Szállítás portome-
tes, utavétellel. A kieserítés és visszavétel porta
megértés ellenében megengedjük.
BENEDIKT SACHSEL Lohes 60. Pilsen mell. Böhmen

HARISNYAHÁZ!
KARDOS és STEINER VI., Andrassy-ut 50. (Ülőgáz).
Harisnyák, kesztyűk, trikók, árúk, övek,
színházi és sport különlegességi cikkek.

1848 március 15 irodalma

A MAGYAR KÖNYVTÁR-ban megjelent füzetek:

Abrányi Emil: Márciusi dalok egyéb költemények. Ára 30 fillér.	Kossuth Lajos beszéde a haderő megajánlása ügyéhez. Ára 30 fillér.
Gracza György: 1848 március 15. Ára 30 fillér.	Petőfi Sándor: Haza és szabadság. Ára 60 fillér.
Jókai Mór: Március 15-iki szózatok. Ára 30 fillér.	Magyar Győző dr.: Kossuth Lajos élete. Ára 30 fillér.
Petőfi Sándorról. Ára 30 fillér.	Farkas Emőd: Gróf Batthyány Lajos élete. Ára 60 fillér.
Emlékbeszéd. Kossuth Lajos emlékeztet. Ára 30 fillér.	

Gracza György:
Az 1848—49-iki szabadságharc története.
800 képpel és műmellettel.
Öt kötet, nagy nyolcadrészt alakban.
Ára, a budai honvédszobor dombornomását másával
díszített kötésben 70 korona.

Jókai Mór: Csatáképek a magyar szabadságharcból. Ára vászonkötésben 8 kor. Ajándék kiadás díszkötés- ben, ára 18 kor.	Kéry Gyula: A magyar szabadság- harc története napi krónikákban (1848). Ára 8 kor.
Brankovics György: A magyar szabadság- harc története. Ára kötve 6 kor.	Dr. Vajda Emil: Kossuth Lajos élet- és jellemrajza. Ára 2 kor. 80 fillér.
Petőfi Sándor összes költeményei. Magyar művészek rajzaival. Ára kötve 10 kor.	Klapka György: Emlékeimből. Ára 10 kor.
Aldor Imre: Kossuth Lajos élete és pályája. Ára 1 kor. 20 fillér.	Hegyesi Márton: 1848—49-iki harmadik honvéd- zászlóalj története. Ára 3 kor. 60 fillér.

Kaphatók:
LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fia) r. t. nál
Budapest, VI., Andrassy-út 21 és minden könyvkereskedésben.

II. SZ. 1909. (56. ÉVFOLYAM.)
Szerkesztő: **HOITSY PÁL.** Főmunkatárs: **MIKSZÁTH KÁLMÁN.** BUDAPEST, MÁRCIUS 14.

Szerkesztési iroda: IV. Reáltanoda-utca 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Előfizetési feltételek: Egész évre — 16 korona. A „Világkrónika”-val
Félévre — 8 korona. negyedévenként 80 fillérrel
Negyedévre — 4 korona. több.

PETŐFI SÁNDOR ÚJ ARCZKÉPE.
— Benecúr Gyula festménye. —

TERMETE inkább alacsony, mint magas, némi
kihívó, hetyke magatartással. Válla, vézna
termetéhez képest, aránytalanul széles.
Arcának nem annyira a szabályos vonások,
mint a szellem adott érdekét. Bajusza kicsiny
volt s szükségéből spanyol szakállt viselt, mert
csak álla körül vala sűrűbben benőve. Keskeny
homlokára torzonborz haja borult. Villogó sze-
mei többször voltak haragosak, mint mosoly-
gók. Sápata az arcán lelkesült dacz tükröződék s
mégis egész lényében valami gyermekies volt.

Így írta le Petőfi külsejét Gyulai Pál 1854-ben,
a mikor még sokan voltak, a kik benső is-
meretség alapján ellenőrizhették ezt a szó-
beli arcképvázlatot. S ma, a mikor a költő
bizalmasabb környezetének tagjai közül nem
él egy sem s azok közül is, a kik életében
látták, alig egy páran, — ez az inkább fő-
vonalaiban jelzett, mint pontosan megrajzolt
leírás Petőfinek leghívebb arcképe.

Vannak ugyan életében készült képei, vala-
mennyi Barabás Miklós rajza után: 1845-ből
kettő is, 1846-ból egy, a mely metszet alá
készült s 1848-ból is egy. Nagyjában — a
mennyre ma konstataálni lehet — a fej for-
mája, a haj- és szakállviselet dolgában hason-
lítanak is, de valamennyi magán viseli a negy-
venes évek Biedermeyses ízlésének hatását,
a mely nem engedte meg az arcképen ábrá-
zolt arcz reális felfogását, minden arczot le-
hetőleg tetszetősnek igyekezett felmutatni s
ezért bizonyos hamar felismerhető chablonok
szerint áttisztázta. Akár csak a mai átlag-
fényképész, a ki addig csinosítgatja a lemezen
s a másolaton az arcképet, a míg a semmit-
mondó arcz bizonyos átlag-érdekességet kap,
a kifejező arcz pedig átlagosan semmitmondóvá
válík. Ezért van, hogy a harminczas-negyvenes
évek majd minden arcképe többé-kevésbé ha-
sonlít egymáshoz, nem az arczvonásokban, ha-
nem valamennyinek édeskes, puha jellemében.

A mi tudatunkban pedig — s ezt a tudatot
támogatja a költő egész élete és költészete, —
semmi sem áll távolabb Petőfi jellemképétől,
mint az édeskedés és a puhaság. Látjuk, a
mint, kivált fiatalabb éveiben, szinte tüntetve
emelte ki modorában, szavában, dalában jel-
leme határozott, férfias vonásait, szerette ma-
gát zordonnak mutatni: villogó szemei több-

A „Könyves Kálmán” kiadása.
PETŐFI SÁNDOR ÚJ ARCZKÉPE. — Benecúr Gyula festménye.

A PETŐFI-HÁZ A BAJZA-UTCÁBAN.

pünk, ezek mentek át a köztudatba s ezek hatása alatt áll minden későbbi Petőfi-ábrázolat, még az Orlai Petrich Soma képei is, pedig Orlai ugyan jól ismerhette gyermekkori barátját.

A kielégítetlenségnek ez az érzése tette a Petőfi igazi külsejére kíváncsiak számára izgatón problémává azt az 1847-iki daguerreotyp-lemest, a mely nagyon megrongálódott s elhomályosult ugyan, de legalább egy pár vonását topographiai hűséggel tartotta fenn az akkor diadalai tetőpontján álló költőnek. Ezt a daguerreotypet már a hatvanas években igyekeztek rajzban rekonstruálni, — nem sok sikerrel. Sokkal érdekesebb ennél Roskovics Ignác mintegy tíz év előttről való rekonstrukciója, a mely sok pontban művészi megérzést mutat, de — a mi érzésünk szerint — nagyon is ellágyítja a költő tekintetét s talán kellenél jobban is kicsinósítja az arcot magát. Mi elevenebbnek, szúrósabbnak s főkép energikusabbnak képzeljük a költő arc kifejezését.

Ebben a tekintetben kétségkívül legközelebb áll a képzeletünkben megalkotott képmáshoz az a legújabb arckép, melyet Benczúr Gyula festett s mely lapunk mai számának első lapján látható. Benczúr is a daguerreotypet vette alapul, ezenkívül pedig gondosan tanulmányozta a többi arcképeket és leírásokat, de a művész szemével tanulmányozta a költő műveit is. A mi érzésünk szerint ily módon sikerült olyan arcképet festenie, a mely hívebben, megbízhatóbban, jellemzőbben adja vissza a költő arczát, a valamennyiünknek kedveset, mint akármelyik az eddig ismert arcképek közül. Minket különösen a szem sötét, erős gondolatokat és érzéseket tükröző tekintete ragad meg a valóságosság hatásával, — csakugyan így nézhetett az a férfi, a ki egész lényével élte azt az eszmét és érzést, a mely lelkébe belevette magát, a ki-ben elvont eszmék, mint: szabadság, haza, barátság, — eleven életké váltak, a ki dalolta az életet és élte a dalt. Mindnyáján vontunk le a magunk számára valamiféle képet a költőről költeményei olvastakor, — Benczúr festménye ehhez a képhez hasonlít, jobban, mint akármelyik az eddigiek közül.

A művész ezzel a képpel rótta le hódolata adóját a költőnek s művét a Petőfi-ház gyűjteményének ajánlotta fel. S itt, e nemskára megnyíló becses gyűjteményben látni fogja a

nagy közönség, hogy mit tudtak mondani a magyar művészek Petőfiről. Nem épen sokat, de a legtöbbet mégis Benczúr Gyula mondotta róla.

S. A.

BYRON.

I.

Közelg már halkan, nesztelen,
Távolról titkon int nekem.
Vidám mosollyal ajakán,
A jó Magány.

Már érzem a hűvös kezet,
Mely a tusákból kivezet,
Vezet mint márványtiszta lány,
A szűz Magány.

Miként ha súgná: «Te gyerek,
E dőre hajszá mit neked?
Vár rád, te fáradt, halavány,
A szent Magány!

A fény, mit lelked lihegett,
Sohsem adott üdvöt neked —
Meglásd, vigaszt ad majd az árny,
A nagy Magány!»

II.

Egy állat élt az ősi korbá,
Valami sárkány, kígyó forma,
Rettenő testű szörnyeteg —
Hol járt, a föld meggörnyedett.
Elperzseltől régt, pagony,
Ha fújt a rém Iquanodon.
Méreggá vált forrás, patak,
Ha ocsmány szája rátapadt.
Madár ledől, virág lehullt,
Hol rút-ágyarral elvonult. —
Az Iquanodon mese lett,
De támadt új szörny e helyett.
Annál iszonyúbb, undokabb:
Nincs szája, mégis mar, harap.
Nincs lába s mindent sárba hág.
Nincs hangja s mindent túlkialt.
Nem látni s jaj, a hova száll,
Nyomában borzalom, halál.
Vadon mered és pusztá rom,
Hol végigszánt a Rágalom!

III.

Adám, én édes, drága lányom,
Te egyetlen lény a világon,
Kit még tisztán szerethetek,
Sötét síromhoz vánszorogva,
A végsugárt bús alkonyomba
Tündéresszagként te veted!

Milyen külsőd? Milyen beszéded?
Haj! rég elragadt a végzet
Ölelő karjaim közül,
Hadd, mielőtt én elenyésem,
Képed magam elé idézzem
Vigasztaló gyönyörömmül.

Szemed ragyog tő tükröképen,
Hol nem pusztít vihar a mélyben,
De játszanak aranyhalak,
Arczodra hull szög fűrtök árnya,
Mint fűzfa lombja liljom ágyra
S középen rózsá ajakad.

Mi bált művész valaha festett,
Minddel ruházom a te tested,
S díszítem szűzi lelkedet,
Kell hogy a Gráciák s a Múzsák
Viruló élted koszorúzzák
És boldogságra keltsenek!

Ó mert a létnek minden átka
Reászakadt szegény apádra,
Nem értem üdvöt percze sem,
S ha vannak menyei hatalmak,
Mit tőlem zordul megtagadtak,
Megadják néked, gyermekem!

IV.

Tudom, a Westminster apátság
Be nem fogadja hamvaim,
Ott pihenek meg egy falúnak
Magányövezte hantjain.

De legalább nem zúg körültem
Tüledő piaci zaj,
Nem fér hozzám gyávák nyögése
Se diadalmi gúny-kaczaj.

Gyűlölség, álság szennylehével
Nincs megfertőzve ott a lég,
Meddő imáit nem hadarja
A felső, alsó eszélelők.

Félistenek emlékkövére
Nem bámul az unott tömeg,
Nem áradoznak versenyezve
Látványlós idegenek — — —

Hol az én csontjaim nyugodnak,
Pár vadvirág nő s thujafa,
Megzendül egy kis régi templom
Fohászkelető harangszava.

Madár csicsereg ott pirkadatkor,
Juhnyáj kolompol estelen,
S egy egyszerű moh-lepte sírkő
Lesz egyetlen emlékjelen.

S ha néha ott világleledten
Hő csókba forr egy ifju pár —
Lelkem szabad, örök tűzéből
Szókött szívükbe egy sugár!

Lenkei Henrik.

DANTE.

(Caneiani szoborműve.)

Egykor mi is majd így fogunk megállni,
Mint ez a kőben szenvedő alak.
De támadt új szörny e helyett.
Leroskadó, merev ívek csodái,
Síró tagok, jajongó vonalak.

Így meredünk meg bánatunkba halkan,
Mikor az ég-reordítás kevés.
A fájdalom ez, néma, mozdulatlan,
A végtelenbe beledermedés.

Az önmagába fúló néma Kín —
Az ős Szükség a végzet partjain —
Hátrálni nem tud s nem előremenni.

Önroncsain bús diadallal áll
S nincs fogcsikorgatás — és nincs halál —
Nincs békülés — és nincs könny. Ez a Semmi!
Kosztolányi Dezső.

A FEKETE VÁROS.

REGÉNY.

(Folytatás.)

Irta MIKSZÁTH KÁLMÁN.

A bíró halálának tragédiája azonban egyre halványodni kezdett a járókelők előtt. Mint-hogy mindenki künn volt, következésképp mindenki találkozható azokkal, a kikkel akart és a kik érdekelték. Valahogy csodamódon történt az ilyesmi, egy félóra alatt érdekes csoportok támadnak, zsákok a foltjaikra találnak. A lányos családokhoz odaszegődnek az ismerős fiatalemberek és megkezdődik a trécelés, a mama összeakad öreg barátnéival s kicserélődnek újabb megfigyeléseik és értesüléseik. Az agglagények a menyecskéken legeltetik szemeiket, ámbátor nem mindenki olyan szemtelen, mint a gézengúz Blom, a ki, ha valami esinosabb fehérszemély elmegy mellette, erkölctelen gondolatokkal táplálkozván, rendesen azt az észrevételt teszi vele menő barátaihoz: «Győzi a fene!», vagy pedig csak annyit mond, fájdalmasra változtatván a hangját és rázván a kikent-kifent fejét: «Nem győzöm.» Néha a szegény asszonykák is hallják és elpirulnak. Bizony, ha szemérem volna a tanácsban, Lőcséről is kitiltaná ezt a kellemetlen frátert.

Egyébiránt nemcsak a Blom-féle léha kéjenczek találják fel ilyenkor a maguk kedvelt szórakozását, de úgyszólván mindenki. A meszterinasok hógolyókkal dobálják egymást, a színes bőrt készítő timárlegények ellenségeskedésben élve a rézműves- és bádogoslegényekkel, ádáz verekedést kezdenek a Menhard-toronynál. A fertálymesterek nagy sebbel-lobbal hajkurászszák elő a drabantokat, hajdukát, hogy siessenek oda és fogdossák be a legényeket, a kik nem áttalanak összemarakodni ilyen szomorú pillanatban.

Azaz csak szomorú volt, de hol szalad az már, — mindenki elfelejtette. Hiszen azért «pillanat». Ellenkezőleg, pompásan mulat a lakosság. Vidám terefe, viháncolás, csengő kacaj hangzik mindenfelől, mintha egy maszkara-bálból kivonuló közönség lepné el az utcákat. Csak a városház kivilágított ablakai juttatják eszükbe egyszer-egyszer a célt, hogy híreket jöttek hallani.

Hírek iszen teremnek. Sok koponyában sok a fantázia. Egyik is, másik is újságol valamit. Hogy azt mondja, arról van szó, zsoldosokat fogad a város, néhány százat és megostromoltatja az ürgelyukat, Görgöt, hogy kifoghassa az ürgét. Leginkább az alsó osztályok hiszik el. «Zsoldos katonák? No, az bizony nem lesz rossz», — gondolják felvillanyozva a vászon-nepek.

Az előkelőbb közönség nevet rá egyet. Ostoba lefetyelés. Hiszen élő ember nem tudhatja, miről folyik fent a tanácskozás, mert zárt ajtóknál folyik.

De ezekre ráczáfol a Hulik szenátor uram hirtelen megjelenése az utcán. «Hát kegyelmed honnan cseppen ide, hiszen a többiek még fönnt tanácskoznak?»

Hulik uram mentegeti magát, hogy hirtelen rosszult lett, kénytelen volt otthagyni az ülést. Egyszerre egy egész embergyűrű veszi körül. Szép, előkelő asszonyok tolazkodnak hozzája, kiket a kíváncsiság gyötör.

— Mi történt?

— Nem látták a feleségemet? — kérde Hulik.

— Itt járkál valahol a Gosznovitzer-családdal. De mondja már, mit végeztek?

A KISKÖRÖSI SZOBA A PETŐFI-HÁZBAN.

— Lakat van a szájamon, — s a kezével is mutatta, nem a lakatot, csak a száját.

— No de valamit mégis csak mondhat, — kérlegették az asszonyok. — Ne legyen már olyan kényes és akaratos, szenátor uram. Látjuk az arcáról, valami rettentőt határoztak.

— Bizony nem fog az asszonyoknak tetszeni, — felelte Hulik uram, komoly meggyőződéssel.

— Ugyan menjen! Tudja is maga, mi tesz az asszonyoknak, mi nem. Legalább azt mondja meg hát, mikor lesz a bíró temetése?

— Holnapután délután és valamikor, — mondá Hulik úr rejtélyesen és tovább ment.

— Megvan ez bolondulva? — morogta az asszonyok közül valamelyik, azt hiszem, a csin-talan Teőke Antalné. — Olyan különös feleleteket ad, — s fitymáló arczfintorgatással kísérté szemeivel egy darabon, a mint beleütött Blom Miklósbá.

Nagy kő esett le szívéből, hogy a félelmetes szoknyahóstit, a kire utóbb gyanakodott, nem a feleségével, hanem az unokaöccsével, bizonyos Koppen báróval találja.

— Nem láttam a feleségemet?

— Nem győzöm, — hadarta Blom szórakozottan, — azaz nem láttam; azaz nem láttam, a mióta a karzatról kidobtatok bennünket.

— Hova sietsz? — kérde most már Hulik úr nyájasan.

— Haza. Lefekszem. Korán kell felkelni. Beesületbeli ügy. Egy kis vér. Hm. Egy kis kék vér, hm.

— Ne beszélj! Kik és miért?

— No persze. Bolond vagyok, hogy a hatóság orrára kössem. Menjünk, Konrád!

E közben híre száguldott, hogy a villicust, kíja a városház pincéjében búsult a bíró halálán, sürgősen felhívatta a tanács és egyszerre mind elrendelte, hogy rögtön álljon elő a város fogata. Mi az ördög lehet az?

Kis vártatva csakugyan ott kapálózott a város négy pej lova a székház előtt, aztán lejött a villicus egy nagy bundában és felült. Hamar, hamar! Siessünk oda, hátha meg lehetne tőle valamit tudni.

— Hova, hova? — kérde egyszerre tizen is a felkászálódott urat.

— Rissdorfba megyek, — szölt kedvetlenül, — Krikner doktorért.

Egy beteges Csáky né lakott Rissdorfban, a ki kommenziós doktort tartott a házában. (Ezek-

nek a nagy uraknak minden bolondságra telik.)

— Olyan sürgősen, éj évadján? Kinek a számára?

— A bíró számára, — felelte a villicus rejtélyesen. — Azért kell pedig sürgősen indulnom, mert ha nem találom otthon, esetleg utána kell mennem, akárhol volna is, így szól a tanács parancsa.

— De hisz a bíró meghalt. Abba már nem fújhat lelket a doktor.

A villicus vállat vont.

— Mit tudom én, mit csinál. Semmi közöm hozzá. Hajts!

A különös rendelkezés száz és száz találgatásra adott okot. Igazán megfoghatatlan. A kíváncsiság a legmagasabb fokra esigázódott.

Talán föl fogják boncolni? De minék? Hiszen tudnivaló, miben halt meg. Hátha föléledt ő kegyelme? — jegyezte meg valaki. Ostobaság, hiszen kifolyatták minden esőpp vérét!

Erről folyt a beszéd, mindenféle babonás hiedelmek kezdtek elterjedni, kivált a legalsó osztály közt, mikor egyszerre megkondukt a városház tornyán a kis harang.

— Ah! A Bierglocke! Milyen hamar. Hogy elsiet az idő.

A kis kotnyeles Bierglocke hangja kilencz órát jelent. Záróra Lőcsén, a mikor a kocsmákat, sörméréseket elhagyni kötelesek a vendégek. A Bierglocke csilingelése után italt már csak haza lehet vitetni, de azt csak a második esengetésig, — vagy különben hízik a város tyúkja. Úgyszintén bírságot fizetnek mindazok, kik az utcán lödörögve tartózkodnak ezentúl. Legfeljebb átmenni szabad, a kiknek halasztatatlant úti van — s annak is csak lámpással a kezében. A lámpás nélküli átmenetét, még ha a holdvilág kegyelméből a legfehérebb éjszaka volna is, szigorúan bünteti a tanács. Bolond dolog bíz ez, de hát a városok munkából élnek s a munkás polgárnak aludni kell. Az alvásába is beleszól a tanács, de a mi aztán az álmait illeti, ott teljesen szabad, arról álmodhatik, a miről akar.

A jámbor szász városok fegyelméhez lévén szokva, a Bierglocke szavára egy negyedóra mulva üresen tátogtak az utcák. A hajduk hazaszalasztatták a városházáról lámpásokért, maguk a szenátorok is lámpással fognak hazatérni, ha majd végeznek valamit. (Hogy mit,

azt már csak reggel lehet megtudni.) Az ablakok szerte a városban megvilágosodtak, de az se tartott sokáig, tíz óra után már rendesen behúnyták szemüket a kis lábas házcskák és mély álomba merültek. A fenséges kupolán, mely a világot borítja, ezernyi csillag gyúlt ki, szikrázva, nevetve s mélységes csendesség ereszkedett alá, ünnepélyesebb, mélyebb, zordonabb, mint az erdőkben, mert ott a fák gallyai zörögnek, vagy mint a falvakban, mert ott a kutyák ugatnak. De Lőcsén nincsen se fa, se kutya. Itt a kutyákat is a nemes tanács pótolja. Nem az ugatásban (Isten ments, hogy olyat bocsanának ki a szájunkon), hanem abban, hogy a tanács őrzi a házat és a vagyont a Polizei Ordnung, a tizenhárom bástya és a zárt kapuk segélyével.

Noha nem szerették városaikban a fákat a szász polgárok, a mi nem esoda, mert hisz abból a czeleből jöttek be Arnold vezérükkel (a Görgeyek őseivel) ide, hogy a fákat, erdőket irták, Lőcsének mindamellett volt egy csinos kertje a falakon kívül, tele exotikus dísz-fákkal, cserjékkel, szépen gondozott utakkal. Kedves hely nyáron, hova vasárnaponként kísérték az egész város s a hol aztán kialakultak a párok; sok szerelmes szó és sohaj röppent el azokon a padokon és a vén fák alatt, melyekbe ezer és ezer bevéselt kezdőbetű jelez hajdan kedves csengésű neveket és bűvös pillanatokat. A kert közepén állt a szép fehérre meszelt kertészlak és egy koresma, rájárolva a homlokzatra a város czimere, hármass halom kettős keresztel, s a két ezüst oroslán, a mely tartja. Nagy szőlőbirtokos lévén a város a Tokaj hegyén (egy Thurzó hagyta, testálta a városra), fölséges borokat mérnek itten nyáron, melyektől az ember maga is oroslán lesz, — ha ugyan nem lesz disznó. A patriciusok nagy előszere-

A PETŐFI-HÁZ JAVÁRA KIADOTT MAGYAR DÍSZKÖTÉSŰ PETŐFI-ALMANACH.

tettel sétálnak ki hétköznapi, a czehek itt tartják mulatságaikat és a fiatalság majálisainak is ez a színhelye. Télen át azonban megdermed itt minden élet. A kertész és a koresmáros behúzódnak a városi falak közé, mert itt a farkasok falnak fel őket. Üldözött zsványok találhatnak éjszakai menedéket a padlásokon, vagy a koresma melletti félszerben.

Ezt a találkozó helyet jelölte ki Görgey György a fiatal Fabricziusnak.

A milyen átlátszó, világos volt az éj, ép oly homályos, ködös lett a reggel, mintha szerepet cseréltek volna egymással.

Fabriczius érkezett meg elsőnek a segédekkel, a Blom Miklós ezíra csengős szánján. Blom Miklós volt a segédje és egy vörös kecskeszakállas ifjú ember, báró Koppen, a ki idegenszerű fekete bársonyruhát viselt s szőke allonge parókát. Francziának látszott, de drezdai szász volt. Blom Márthának fia, a Leibnitzon lakó öreg Blom dúsgazdag nővére, ki az őshazába, Szászországba ment férjhez.

A fiatal Koppen először járt Magyarországon, a rokonait látogatni s egy hetet töltött Lőcsén is, Miklós cousinjánál. Fehéjázó és dicsekedő fráter volt, a ki meglehetősen fitymálva bánt polgári rokonaival.

A köd lassan oszlott. Fabriczius bosszankodva jegyezte meg:

— Hogy lehessen itt verekedni? A kardom hegyéig se látok. Ez már nem is köd, de mártás.

Egy darabig fel s alá jártak a hóban s türelmetlenül várták az ellenfelet.

— Talán el se jön, — vigyorgott a báró.

— Ki van zárva, — pattant fel Fabriczius. — Görgey nemes ember.

— Ejh, majd mit mondok! — nyafogta a báró, egy megvető kézlegyintéssel. — Nem mindenki lovag, a kinek sarkantyúja van. A kakasnak is van sarkantyúja, mégse lovag. A nemeslevél még nem teszi a gentlemant.

— No, a magyar nemesről mindent el lehet mondani, kedves cousin, — magyarázta Blom, — de hogy a párbajnál meg ne jelenjen, olyas valami még nem történt, a mióta ez az Is-ten van.

(Blom nagy előszeretettel használta a túlzó kifejezéseket.)

— Szűk látkör, tisztelt uraim, szűk látkör. A béka bástyafalnak nézi a keresztbe tett sétat-pálcát is. Mik ezek a magyar nemesek? Hát járnak ezek társaságba? Olvasnak ezek köny-

veket? Kifinomítja a lelkiüket a művészet, a zene? Parasztok ők csak, a kiknek a ládaifőjében kutyabőrök van. Lompos, piszkos kuriajukban dözsölnek, basáskodnak egypár nyomorult jobbágy fölött. Mindent felesznek, a mit az állam adhat és ők semmit se adnak az államnak. S kivált e szepesmegyei nemesek, a sovány zabföldről. Csodálkozom, hogy olyan nagyra nézitek őket! És ha még volnának valamirevaló privilégiumaik.

— Van annyi, mint nektek a kis országótokban, melyet egy bolha átugrik kétszerre.

De már erre dühbe gurult Koppen Konrád.

— Hogy van-e annyi? — szólt hevesen. — A Koppeneknek például az a kiváltságuk van, hogy az asszonyaik leülhetnek, ha a fejedelemszony leült és ülve maradhatnak, ha a fejedelem állva szólítja meg őket.

— Képzelem, mennyire meghíznak ettől a Koppen bárónok. Hát aztán?

— Nos, hát ott kezdem, hogy egy szepesi nemes be se juthat a fejedelemshez.

— Micsoda? — vágott közbe nekiperulva Fabriczius. — Nagyon téved, tisztelt báró úr. A szepesi nemesekből már kettő lett Magyarország királya: Zápolya János és Thököly Imre.

A báró elkényszeredetten mosolygott.

— Mondhatom, szép polgárok, hogy így beszélnek, mikor a bírójukat egy efféle vad nemes lelövi.

— Az más. Azt meg fogjuk boszulni.

— Alig hiszem. Mert ha már a mai napon ilyen a hangulat...

— Pedig elhiheti, ha én mondom, — erősíté Fabriczius nagy lendülettel. — De itt jönnek már.

Görgey György jött a két segédjével. Az ellenfelek köszöntötték egymást, a segédek kölcsönösen bemutatkoztak és kezét fogtak. Me-

JÖNNEK A LÁNYOK A MUNKÁBA.

eséry Károly, báró Koppen; ifjabb Máriássy Ferenc, Blom Miklós.

— Czudar időnk van!

— Menjünk be a félszer alá, urak, ott legalább nem kell a hóban állni.

Kardokat Fabricziusék is hoztak, Görgeyek is. A segédek kiválasztották az élesebbeket.

— Most már mindenekelőtt azt döntsük el, — indítványozta Blom Miklós, — hogy szász szokás szerint legyen-e a párbaj, vagy magyar szokás szerint?

— Ebben a kihívott határoz, — vélte Me-

eséry Károly.

Fabriczius vállat vont, közömbösen.

— Nekem mindegy. Átengedem a választást az ellenfelemnek.

Görgey könnyedén meghajtotta magát.

— Legyen szász szokások szerint.

A szász párbaj pedig sokkal okosabb intézmény volt, mint az akkori másféle párbaj, mely hasonlított a mostanihoz, kivéve, hogy a most kodexekbe foglalt sok teketória nem tartott meg. Az emberek kiálltak, verekedtek első vérig vagy utolsó vérig, doktort azonban nem vittek (kevesebb doktor volt, mint a hány vitézi perpatvar), protokollumot se vettek fel. Nem tinta folyt az akkori párbajoknál, hanem vér. A szász párbaj pedig azért volt okosabb

A PETŐFI-HÁZ NAGYTERME; A KANDALLÓ ELŐTT A SAJTÓ, MELYEEN 1848 MÁRCIUS 15-IKÉN A "TALPRA MAGYAR"-T KINYOMATTÁK.

TIHANYI TANÍTÓ CSIPKEVERŐ ASZTALA.

A CSIPKÉS KISASSZONY TANÍTTJA A HAT ÉVES MÁTYOKI ŐRSZÉT.

A BALATONENDRÉDI CSIPKEVERŐ ISKOLA. — Balogh Radófi felvételei.

és nobilisabb intézmény, mert a félnek megvolt a lehetősége, ha a hibáját lelkeében belátta, hogy a prestigeének, gavallér voltának hajszálnyi érintése nélkül, önértetének és becses bőrének teljes megóvásául hagyhatta győzni a másikat, — míg a többi párbajoknál a gyáva-ság bélyegétől való félelem, a társadalom logika nélküli felfogása, ha még úgy megbánta is a másikon ejtett sérelmet, belekényszeríti, hogy még azonfelül üsse, vágja a már különben is megsajnált ellenfelet, kit méltatlanul sértett meg, mert csak bocsánatkérésrel lehetne az ügyet simán elintézni, de a bocsánatkéréshez nincs elegendő bátorsága, csak annyi van, hogy megölje magát, vagy megölje a másikat.

A szász párbaj másként megy végbe. Blom Miklós egy meglehetősen egyenes és vékony ágat tört le egy vén, odvas fáról s az odvába három petákot potyogtatott be, mert szeretett a pénzével hencszgni s ennyi volt a kiszabott bírság a gally-letörésért, ha a villicus megtudja. A letört ággal most már megmérte Fabricziust, mint kihívottat, a talpától a feje tetejéig (elég megnyúlt ember volt), most aztán elvágta késével a fölöslegest és két egyforma kört csinált közvetlen egymás mellett a földön, a mekkorát a gally hosszúsága engedett.

— No, most már rajta!

A vívó felek beálltak a körökbe s egymáshoz közeledve, megkezdhették a vívást, miután előbb kihirdették a szabályok, hogy a ki vivás közben heveskedésében, vagy pedig szorongatott helyzetből kifolyó hátrálásban kilép a számára megvont körből, legyőzöttnek fog tekintetni s ez a becsületnek Isten és emberek előtt teljesen elég.

Nos hát, a ki nem akart vért látni, szeleskedett egy kicsit, olyan nagy vehemenciával rohant rá az ellenfelére, hogy kilépett. Ezzel vége volt a duellumnak és a legyőzött lovag káromkodott egy kicsit és azontúl is megmaradt bátor gentlemannek.

(Folytatása következik.)

A BALATONENDRÉDI CSIPKEVERŐ ISKOLA.

A csipkeveréssel pénzt lehet keresni, hát meg kell tanulni. Soha hírt sem hallották a faluban, de egy esztendei erős buzditás után jelentkezett 29 tanuló, a kiknek száma később 50-re emelkedett. Az iskolás leánytól kezdve a nagymamáj képviselő volt minden kor. Helyiséget adott a Jámor tanító úr, a hány rosz asztal, szekrény volt a faluban, összekéregítettük, széket hozott mindenki magának s készen volt a bútorozás, a takarítást végezték a tanítványok maguk; az orsz. m. kir. iparművészeti iskola háziipari osztálya (Budapest, VIII. Pál-u. 2.) adott gombostűt, cérnát, orsót, párnát, tanítónőt — ingyen. Az alapmintákat megcsinálták egykettőre, két hét múlva már csipke készült. Hét hét múlva pedig már csinálták a megrendelést. Ez a gyors haladás — a nép nagy tanulókonyasága mellett is — főként Stöckl Vilma úrhölgy érdeme, a „csipkés kisasszonyé”, a kinek tökéletes szakértelme és a növendékekkel való finom bánásmódja tette elérhetővé ezt a sikert.

Nótája is támadt a „csipkének” kettő is, sőt a nagy csipkeláz a Tihanyi tanító urat egy pompásan kezelhető remek csipkeverő-asztal kitalálására lelkesítette. Törvénye is volt a csipkéseknek: a szeretet, úgy a mint Pál ap. leírta azt a Korint. I-ső levél XIII-ik részében. Csupa gyönyörűség volt az egész. Csak akkor támadt egy kis baj, a mikor a megrendelt csipkével lassan haladtak, kevésre mentek, sőt majdnem szétszaladtak, többen el is maradtak. Alig tudtam újra fellelkesíteni őket, akkor azonban bámulatos eredményt értek el. 60—84 fillért kerestek naponta, még egy tanfolyam és megkeresnek egy koronát, sőt azonfelül is, a mi 100—120 koronát jelent

A BALATONENDRÉDI CSIPKEVERŐ ISKOLA.

egynek-egynek a télvíz idején. A kis Szabó Mariska már most is tud egy koronát keresni. Páris nem üdvözölte olyan örömmel az Italt, mint mi ezt az eredményét háromhónapos rövid tanfolyamunknak. De nemesak mint kereseti forrás, hanem mint művészi szep magában is hódít a csipke, melynek tanulása a szomszéd falukból, sőt szomszéd vármegyékből is (Veszprém—Zala) jöttek a növendékek.

Az itt bemutatott iskola a „Vasárnapi Ujság” maghíntésének gyümölcse, gyenge plánta még, de életerős és ha a lapok minden olvasója rendez egy csipketanfolyamot az őszre, akkor három vagy négy év alatt kiszorítottuk a sok hitvány külföldi csipkét s pár év múlva elindulhatunk vele meghódítani a világot, a mely már ügyis meghajtotta zászlaját a magyar iparművészet előtt a milánói kiállításon. Rajtuk áll, hogy ezt a hódolatot csengő aranyakra váltsuk be. Könnyen megtehetjük, szinte játék az egész.

Kábel Endre.

KALAND.

Elbeszélés.

Irta Fröhlichné Kafka Margit.

Csüggeteg délutáni árnyékok vonultak meg az ősi romfalak barázdái mögött, fátalos csikokat vetve a szabályos terepvonalak közé s a hajdani házkiszobákra, a hol most arany-bronz hévességgel izzott a szikkadt fenyértalaj a lomhán pazarló nyári fényhullásban. Az ezeréves szobasarkakból forróvá hevült kövek melege szállt fel; benn a csukott fabódék rácsai közt pedig hűs és nedves homály gúny-nasztott. Az ég kék volt és redőtelen, mint valami kinosan kifeszített mélyszínű, száraz és ragyogó selyemkárpit; a messzeségben kálászóló sárgán feküdtek el renyhe dombtejtők és apró síkok nyújtóztak a távoli hegyek elé. Am a hegyek vonala ott üdén halovány volt, csak mint üvegre fújt lehellet harmatos foltja. Túlán, a folyó felől most kelt útra az első, piczi alkonyati szélhullám; megköválygott és eloszlott nyomtalanul. A római telep kicsi múzeumát ebben a perczben csukta be mára az ör felesége és a nagy kules hangosan megcsikordult a zárban.

— Kár — mondta hátrarezenve a fehérnapernyős asszony kisérijé, — Szerettem volna még egyszer bemenni az előcsarnokba és megnézni a karesú leányszobrot, — a sírszobrot a két keblére kulcsolt kezével. Mindig szeretném uranézni, és ha mozdulatlanul előtte állok, megtalálom a hiányzó fej formáját is és a szép kelta arczél metszett oválját kiérezem. Úgy a test egészéből, a kebel kövébe mélyült finom kézreliefekből, a lepelből, mely a kised, puba csipőkhöz szorult, — nem érzé magá is ezt, Marietta? Az a kis redves kőbákvány egészen csodálatos, — úgy-e?

Az asszony csendesen forgatta a nagy selyem-ernyő csipkés korongját és az arczát szótlanul fordította el a bedeszkázott templomrom hűs mélye felé. Az ablakács faléczei között végig lehetett látni a bódé belsejét, az istenkép tört relíefdarabját, az oltáremelvényt és az áldozatok csarnokát.

— Mitrasz isten, — szölt megint a férfi és az asszony karjára tette a kezét. — Mennyi érdekesség van ebben a kései kultuszban, mennyi finom romlottság, milyen érzékies dekadencia. Vagy tán csak mi érezzük bele mindezt a történelmi kövekbe? — Néha úgy érzem, órákig kellene itt állnom, hogy minden gondolnivalómat fenéig gondolhassam. Így ketten együtt, Marietta!

Az asszony fejére fordult egy pillanatra és az arczába nézett idegesen tűnődő, szomorú kis mosolylyal. — Elhallgatott, gyorsan, egyértelműen fordultak meg és elindultak tovább az ösvényen, az ásatag, csonka falak tövében, az őskori város legdúsabb polgárainak házai előtt. Egy hajdani vizesatorna kőgarádjá megromlott a lépések alatt és a mállott törmelékben ezer csodálatos kis bogár riadozott szét a napfény elől. A férfi levette a kalapját és végigtörült verítékes homlokán; most megint érezte a napszállat kicsi, könnyű fuvalmát.

— Mikor először itt jártunk, — mondta félig önmagának az asszony, — milyen zöld és fűszagú volt minden, és hogy fűjt a szél! Miért is nem jöttünk ide azóta?

— Igen, — felelt a másik, — az korán tavasszal volt, áprilisban. Emlékszik, — maga akkor kacagott és lihegett, — és felkapaszkodott egy csonka pillér tetejére. Itt volt az? Nem, — odébb valahol! Olyan volt, mint valami bolondos gyerekleány. Kék ruhát viselt, — úgy-e?

Buzgón és sietve mondta ezt; mint a kit meglep és elégedetté tesz, hogy minderre pontosan emlékezik. Már túl jártak a fürdőromok vásott mozaiklépcsőin és keresztülselestek a nagy csarnok terét, ahol szabályos falak csonkjai az árusok apró boltjait jelölték. Itt, — itt zajgott, süvített, alkudott, elevenkedett valaha a nappali élet; a bérmunka, üzletek, — kenyér. A telep kerítésfalánál az ajtóban megállt és visszanezett az asszony. Azután elhagyták, és az országút fehér meszkőpora szállongott fel a lábuk nyomában. Lassan úszott a nyugati hegyek kék fátolrajza felé a nap.

Már látszottak a nagylombú fák, a tornáczos, kicsi vendéglő kékterítős asztalaival a hűvös, árnyékos felszer alatt. Az asszony felrezzent és újra megállt.

— Odamegyünk? — kérdezte majdnem ijedten.

— Jól fog esni valami jeges innivaló, — meg vajaskenyér, hónaposretek, — mint akkor. — Nem, — talán mégsem lehet most, — annyi ember jár ilyenkor a városból, — valami ismerős meglátna!

— A hogy parancsolja! — mondta, hűsében a férfi; — aztán mégis a szemébe nézett.

— Ma ideges Marietta! Történt valami?

— Nem, — dehogy!

A könnyeivel küzdött, maga sem tudta, miért. A korcsmát elkerülték. A fák közt, a pataokban ezer karesú hal surrant és siklott egymáson át, — és a léptek zajára, mint homályosszürke, kicsi árnyékok illantak el a fodros víz alatt az iszalagba. A férfi megfogta egy pillanatra az asszony kezét, lazán tartotta csak és az ellenkezés egy gyöngye mozdulatára leejtette megint. És újra letértek az ősi országút ásatag nyomára, a mely bizonytalanul, kanyarodón a folyónak tartott. Szó nélkül mentek, már szűnt a hőség, — az asszony összecsuksa az ernyőjét és puhán lóbálta az aszu füvek és útszéli körök felett. Egy összetörtött terméskőoszlop darabjára ült le pihenni; mértőldkő volt, barna az időtől és a régi betűk, számjegyek rovásaival tele. Félrehajtott fővel nézett el messze végig a síkságon.

— Így, — mondta tompán és különös bánattal, — az ember mehet sokáig és egyszer meg kell állni és nincs tovább az út.

A férfi cigarettára gyújtott és a füst oszlását nézte.

— A sorsunk, — folytatta megint, — most egyszerre meg fog állni velünk. Hová is lehetne még tovább?

— Mondtam, hogy hova, kértem! — hangzott halkán és tán bizonytalanul a válasz. — Miért nem akar szabad lenni?

Az asszony ingatta a fejét.

— Mire volna az már most? Közelebb már nem visz bennünket az élet. De mindegy, mindegy, ennek ez a sora, ugy-e, nincs másképp! Felnézett rá hirtelen elszánt józansággal. A férfi fölérzett egy kicsit.

— Mostanában, — hallom, — sokat jár társaságba; új emberei vannak, úgy-e? — kérdezte, de nem várt feleletet. Megint mentek, lassan a folyó felé, nagylombu, ritka fák között, tocsogós, árvizes rétek alján.

— Április volt akkor, és én kacagtam, mint egy leány. Beh régen...

— Másfélve sincs annak. Miért mondja ezt így, Marietta?

— Mégis, milyen régen! Most már minden csupa beteljesülés, eljutás, túlélés.

— Kis filozof, már megint! Nem tűröm! És az újait gyöngéden húzta végig az asszony homlokán, a haján. — Jöjjen le a vízpartra, akkor is jártunk itt. Még nincs hat óra. A doktor hétig rendel, úgy-e?

— Ma igen. És a klubjában vacsorál. Azt mondtam, a nővéremhez megyek.

— Elég, ha kilenczre otthon lesz. Még nincs hat.

Fenn jártak a partmenti töltésen, zöld gyepekre vesző keskeny gyalogúton; az asszony

CSIPKEVERŐ MENYECSKÉK.

ment előre. Már halványpiros csillámfejei játszottak a vízen a fénynek, ezer szilánkra törve, úszva, kergetődzve és lemerülve a habok gyöngye sodrán. Odaát, a tulsó parton öreg tölgyek és üde égerfák hajladoztak az est szelében; túl rajtuk, messze a gyér külvárosi utcák homályba vesző sora, nagy, feldarabolt, üres telkek, kémények és rakatárak sivársága és sűrű, nehéz füst. Néha látni lehetett köztük a villamoskocsi szaladó kis sárga papirdobozát, a mint surranva szökik egyre messzebb, — egyre parányibb, — be az élet sűrűje, keskeny utcák robogó érlükteése felé. Balra a vasuti híd gyalogúróján fáradt munkások bandukoltak át és lenn, távol a híd mögött, — a hol tán valamerre elkanyarodik a part, felborzolt lombsűrűjével ott sötétlett a kicsi sziget, mint valami gyöngön lélekző, elterült vízi állat.

— Lám, a sziget! — mondta csaknem élénken az asszony. — Most ráismerek! Akkor, tudja, sokáig néztük, és maga az mondta: ha ott kellene laknunk egyszer egy télen át! Egyedül. A víz befagyna körülöttünk, — egy barlangot keresnénk, tüzfát, meg vadat! Emlékszik?

— Nyilván így lehetett. De miért gondoltam épen téli időre? — mosolygott a másik. Valóban nem jutott mindjárt eszébe, hogy miért.

A CSIPKEKÉSZÍTÉS TANÍTÁSA.

A BALATONENDRÉDI CSIPKEVERŐ ISKOLA. — Balogh Rudolf félvétele.

— Mondja, — igazán nem lakik ott senki? — Nem tudom. Erdős helyecske egészen, valamelyik uradalom birtoka lehet. A város térképén átmegy rajta a piros határvonal.

Lekerültek a kavicsos lejtőn, egészen a víz mellé. Néhány üres szürke halászladikot láttak imbolyogni a part közelében; távolabb, egy fűzfához kötve magánosan pihent még egy. Ölébe hajtott fejjel, a két izmos karján fekve aludt benne egy fiatal legény.

— Asszonyka, — mondta egyszerre a férfi, — most beülhetnénk a csónakra egy órára. — Majd később átevezünk a tulsó partra, le a vámg; — ott kikötünk, és mindjárt villamosra szállunk. Jó lesz, úgy-e? Hej fiú!

Egy mozdulatra felcsodott, talpraszokott és öklével végig dörzsölt a szemén; aztán megnézte őket. Négy darab embrenyi kamasz volt, élesvonalú, barna képe csupa himlőhely; a szeme apró, mozgékony és okos.

— Csónakázni akarunk — kiáltott rá az úr. — Odaát szállunk ki a vámnál.

A legény egy percig gondolkodott. — Forint! — mondta aztán röviden. Helyet mutatott a csónak orrában és besegített az asszonyt, aztán az utas elé nyújtotta tenyerét a pénzért. Az meglepetten, sietve húzta elő a tárczáját; a ladik megíngott, — ottbenn néhány arany villanása rémlett a vörös selyemhüvelyben, mellette a préselt bőrfal mögött összehajtott bankók duzzadt csomója; — egy pillanatra csak. — Köszönöm! — mondta a suhanca, a kalapjához nyúlt és kezébe vette a lapátot.

Ők középen helyezkedtek el. Marietta felhúzta szoknyáját kissé, mert lenn a ladik feneké sáros volt és vizes, — aztán oldalt fordult a part felé és az ölébe nyugtatta a két kezét. A kicsi utazás csakugyan nem volt ellenére. Különös, tompa nyomást érzett egész nap az idegeire nehezedőn; a lelkiállapota csupa ellentmondás volt és nyugtalan, bántó zavar; minden szavánál úgy érezte, hogy egészen mást kellene mondania, — szebbet, jobbat. És gyötörte a társát és önmagát. Most hallgatni akart, örült a hűs alkonyatnak a vízen, a halk himbálásnak; — tán egy harmadik, idegen és semleges lény közelségének is. Megnézte az evezőst és találkoztott a tekintetük. Különös képe volt, rút, — és talán ellenszenves, de olyan, a kit jól meg kell nézni. E fúrge, éber és átható nézésű, kis, fekete szemek, a csapzott, sötétszürke haj alatt dombos széles és kemény homlok. Az asszony egy pillanat múlva döbent, kényelmetlen érzéssel fordult felre. Az utitársa gyöngéden és gyakorlott kézzel segítette rá kis szürke köpenyét.

A lehulló nappal fordultak szembe akkor és az asszony tágranyílt, nagy szemekkel meredt bele az óriás, vörös tűzgolyó káprázatába. Most bukik, — lejjebb, egyre lejjebb. Már csak

fél, — egynegyed. Most vége! Akkor akaratlan egymásra néztek és a férfi közelebb húzódott.

Az evezősiu szemben állt velük, — az arcát félig elfordítva dolgozott, — inas, sötétbőrű karján feltúrta vele a csikos vászoninget is, a balon mély és vörös, időtlenül összenőtt sebforradás látszott. Ár ellen dolgozott, keményen, de megerőltetés nélkül, — úgy látszott, mindig egy irányban távolodva a parttól. Mikor el-elnézett a fejük fölött, messze a víz síkjára, visszafordulóban gyorsan, röviden esett feléjük a tekintete. Úgyelve, kémedőn, futtában, aztán buzgón elkapta megint a fejét.

— Mintha láttam volna már ezt az arcot! — sugta az asszony elgondolkodva, idegen nyelven.

— Már megint! — nevetett a társa és tréfás feddélssel legyintett felé.

Némaság szállt rájuk... Csaknem mozdulatlanul ültek. Egyenletes ütemre csobbant a lapát alatt a víz, esend volt és egyre mélyebb homály. Ott messze, a város fölött kigyúlt lámpák sűrű fénykoszorúja villogott és ezernyi hosszú csikban tükröződött vissza a folyón, mintha valaki vékony, tüzes aranygombostűket szürkált volna a víz acélhídeig testébe. Mozgó fénypontok, szaladó járművek kigyúlt jánosbogar-testei kergették egymást a tündéres távolban, a sötétség ködén túl. Ott a város, a hol most, tikkadt augusztusi nap estéjén felélelő, mámoros embersokaság tolong a zsúfoltság nyugalmában, az erős fényben. Milyen messze ők, a néma folyó közepén, egyedül. Nem, nem egyedül, gondolta az asszony, és megint a legény felé nézett, a kinek szikár alakja egyre sötétebben rajzolódott bele a homályba.

— Talán már vissza is mehetnének, — sugta felrezenve. — Rég túl járunk a hidon! — Bizzuk rá, — felelt a férfi és hátulról rejtve és szelíd biztossággal nyult az asszony derekához. Szájajósokolta, majd egyszer az arcán és a kezén. Különös, néma és meglepett tündés járt keresztül az alatt a lelkében. Az asszony szó nélkül tűrte a csókokat, aztán hosszán és merőn néztek maguk elé a folyóba. Kéz közben, csodálkozva és szomorúan.

A férfi magános esteire és csettalan, borús delutánjaira gondolt, mikor, — csak az utolsó hetekben is, — forrón, kitartón, a lelke mélyéig vágyakozva kívánta maga mellé az asszonyt, hasztalanul. És észbe jutott a pontos időre kiszabott találkák idetlensége, a farszto nekikészülés, robotolás sokféle járműveken valami idegen, sivárán kényelmetlen vagy veszélyes rejtek felé; a futtában csókolt csók fanyarsága, el nem talált szavak, össze nem hangolódott érzések nagy szakadécai. A mikor folyton az órára kell néznünk...

Pedig milyen szépen indult, milyen más-kép, — gondolta tovább az asszony. Mennyi édes, rejtett ígéret volt, — álmagat, messze lehetőség. — De ők elvesztek, — tán hamarabb, mint a hogy meg volt írva felőlük. Még várni kellett volna.

Most egyszer a férfi is ilyenformát érzett, vagy gondolt. Behunyta a szemét. Igen, még várni, tovább álmodni, — tán küzdeni, — messze, magasra értékelni az elérhetőt; bele élni a lelke darabját, mint ott a fejtelten kis szűzi kőszobor nézésébe. A feltétlen bírás terhét érezte. Mostanig ő volt az, a ki hősibb józantsággal tudta rejteti, tagadni ezeket; ám e perczben fáradt volt. — Milyen gonoszul csodálatos az ember! — tépelődött szomorúan.

Riadtan, ideges, görcsös szorítással fogta meg a karját az asszony. Fölérzett.

— Nézd, — sugta rémülten, merre megyünk? — És milyen messze van a város!

A fiúra néztek, a ki veritékes erővel, szakadatlanul dolgozott. Lendülve suhant velük előre a csónak, — eltökélten, kitartón, — egyre tovább. — Vissza már! — kiáltott az úr, de a fiú nem felelt mindjárt.

— Majd fordulunk, — de itt most kerülni kell! — mondta később foghegyről és nem nézett rájuk.

Az asszony hátrafordult. Mögöttük mozgólombú fák sötét tömege, már egészen közel. A szíget! — A part egy kicsiny, tisztás föl-tán ebben a perczben valami tüzpontot látott hirtelen kihunyni. Mintha alakok sötét foltja

Erőltettségképe.
FOLLERT KÁROLY.

is rémlenék, — mindössze kettő vagy három, — a fák előtt, a meszes kőparton; talán csak fatörzsek vagy azok árnyéka. De nem, — mozdulni látták.

— Segítsé! — sikoltott hirtelen.

— Vissza! — parancsolta még egyszer a férfi.

A legény egyik lábával a csónak peremére hágtott.

— Ne mozduljanak! — kiáltott rájuk élesen, — mert a csónakot menten felborítom. Én ki tudok uszni a partra, — az urakat beléveszem! Üljenek békében!

Diadalmas vigorgás torzult a különös, vad és ördögi gyerek képén. Sziszegő, hosszú és éles füttyöt hallatott a szorosan egymásbaszított két ajka között; rögtön felelt rá ugyanaz a hang a szíget felől. Már nem lehetett kétség.

Ebben a perczben dördült el egy lövés. — A víz színe fölött visszhangos, mely robajjal zúgott végig a hang; a csónakban ülő ember maga elé szegezve tartotta a revolvert és el-takarta testével az asszonyt. — Akkor néhány fojtott, zavaros emberi szó foszlánya csapott feléjük a szélben a szíget felől, majd tisztán lehetett hallani a riadt szétrebbenés zörejét a sűrűből. A férfi egy pillanat alatt megértette, hogy mentve van. A csavargóknak odaát nyilván nincs löfgyverük.

A csónak állt, — az evezős mozdulatlan karra, mereven nézett farkasszemet velük. A teste lihegő megörbülésében, a szeme fehér villanásában vad és veszedelmes beidgzés látszott, mint az ugrásra készülő ragadozóké. A férfi észrevette.

— Ha felém mozdulsz, lelőlek! Vedd a lapátot és indíts teljes erődből a város felé!

Még egy szempillantás, a mig átmerte a távolságot közöttük. A ladik hossza. — Talán ha az asszonyt! — Nem, hisz a lövés gyorsabb! Az ügye veszte volt!

Szó nélkül hajolt le az evezőkért és kicsit fáradt, de ütemes tempóban távolodtak a folyó árjával a veszedelmes tájékról.

Már látszott a vámbáz sárgavörös lámpája, a kis trafikusbódé kivilágított ablaka szemben; valami külvárosi kocsikban zagvva, rikoltó zene szólt. A ladik a három néma emberrel halkan lochosga közeledett a parthoz. A legény szemben ült utasaival és a víz mint a hig olaj, nehézkesen csillant meg a lámpa-fényben a fáradt karok útsei alatt.

Kissé loszegett fölve egy darabig merőn szembenézett velük, aztán kiemelte a lapátot és keresztbefektette maga előtt.

— Mi lesz! — szólt rá nyersen a férfi és ösztönszerűen fogta erősebbre ölében a fegyver agyát. Az asszony eszelősen rettent föl és kiáltani akart a part felé.

— Ne, ne tessék! — mondta gyorsan a ladikos; valami szinte csufondáran nyugodt éllel a durva hangban. — Csak valamit akar-

nek mondani az uraságoknak, mielőtt ki-szállnak.

Meglepett esendben meredtek rá. — Kérem, — folytatta lassan, érthetően a legény, — ennek a csónaknak a száma ha-mis; — a mint gondolni is tetszik, a halászat-bérlőhöz semmi közöm sincsen. A szegény-nek is élni kell uram! — De — sohasem szoktam embereket szállítani; holmi apró portékával volt egy kis bajom, hát felcsaptam egy darab időre ladikosnak. — Tudom, kérem, hogy most könnyen elcsipnének, ha valaki figyelmeztetné a rendőrséget. De — még va-lamit, könyörgöm!

— Pimasz! Alávaló! — Mindjárt, uram! — folytatta felhábo-ritóan nyugodt ál-alázattal a legény. — Csak még ezt. — A nagyságos asszonyt itten én jól ismerem! — Mikor, kérem, tavaly a nagy robbanás volt az olajfinomítóban; — még ak-kor munkás voltam bizony, vízholdó-kölyök, — én is rosul jártam ott a karommal. Összeeggett. A mentők akkor az új egyleti doktorhoz vit-ték minket sereggestül: Kelemen doktor úr volt a neve. Kelemen István, ugy-e kérem? A kedves felesége is segített köztönni akkor, meg később is, — Isten jutalmazza, — mert vagy három hétig jártam oda.

— Nyomorult! — sziszegett a férfi a fojtott dühtől magánkiül. Tompa, szegyenletes fájdalommal ütődött a lelkéhez a gondolat, hogy az asszony itt mindezt hallani kényte-len; tudta, hogy összeeszik, hogy megse-misül a percz iszonyatos durvasága alatt. Nem mert felé fordulni, a kezéért nyulni.

A fiu bámulatos hidegvérrel még mindig szembenézett vele. Az arcán megint valami mosoly torza vibrált keresztül, a szeme vil-lant, mint a tűzkő.

— Egész tisztellel kérem az uraságokat, — mondta végre sokkal halkabb hangon, a mely-ből érezhető nyíltsággal pajkoskodott ki a vakmerő gúny, — hogy ne erősködjének fel-jelenteni ezt a kis esetet. Mert aztán, ha az embert vallatják-fagatják, el kell mondani töviről-hegyire mindent.

— Indulj! — lihegte a férfi fojtottan és fejével intett a part felé. A legény némán en-gedelmeskedett; egy perczcel később megkap-csolta a ladikot a kikötő oszlopláncához...

Itt már zörögve élte gázvilágos életét a városi este, csilingelt, robogott, csábitott és kufárodott. Az utcán felsűtött hajó gyári lányok hancúztak a bolti legényekkel, a trafiksbolt előtt, a parton sűrű tolongás, a vil-lamosra nagy csapat ember várt. Egyszerre ültek be mind helyért tülekedve, munkások, czukorka-árusok, kofák, gyárhivatalnokok. Az asszony egy sarokba szorult, reszkette és félig lázasan; homályos félrévületben látta csak az idegen arcokat, a kocsiablak mellett elfutó házak, lámpák, utak sorát. A férfi kinn ciga-rettázott a perconon. Messze bent, a körút sarkánál kellett csak leszállniok.

Egy perczre megálltak együtt az utcán, a tolongásban. A férfi lelke megsajgott valami-től, — beszélni akart, de érezte, hogy fáradt és zavarodott. — «Most, — gondolta féltuda-tosan, — el kellene öt vinni valahová, meg-nyugtátni, vigyázni rá, szembeszállni minden-nel!» Meghatott részvételt nyult a keze után.

— Mikor jöhet megint, — Marietta?

— Nem tudom!

— Hát ne így! — Mondja meg kérem, hogy mikor?

— Majd írok!

— Biztosan?

— Igen!

Érzett a hangján, — tudták mind a ketten, hogy nem lesz igaz. Egy pillanatig ott hagyta még a kezét — aztán gyorsan megfordult; besurrant a sötét mellékutczába. A másik utána nézett egy darabig, az arcán lehangolás volt, majdnem bánat. — Megfordult lassan, gondolkodva; — új czigarettát sodort és meg-várt a következő villamost.

FOLLERT KÁROLY.

Kossuth Ferencz kereskedelemügyi miniszter előterjesztésére a király Follert Károly posta-és távírda-főigazgatót a magyar posta-, távírda-és távbeszélő elnökigazgatójává nevezte ki.

Ha meggondoljuk, hogy a magyar posta évi forgalma a 10 milliárdot, vagyona és bevétele külön-külön a 75 milliót, alkalmazottainak száma pedig a 30 ezret meghaladja, elképzelhetjük, hogy ezzel a magas állással igen nagy felelősség, s még több gond van egybekötve.

Az a férfi azonban, a ki most került Szalay Péter helyére, nem idegenből jutott el a legfelső pozíra. Ez — természetesen — nem ment minden küzdelem nélkül, de ebben a küzdelemben neki csak tehetsége, munkabírása és rátermettsége voltak a protektorai.

Huszonhárom évvel ezelőtt rendelte be magához Szalay Péter a kereskedelmi miniszter-rumba. Három szobában elfért akkor az egész posta-szakosztály. S mivé lett azóta ez a külföldön is híres intézményünk! Már 1897-ben külön vezérigazgatóságot szerveztek az élére, melyben Follert mindig közvetlenül Szalay mellett, mintegy a vezérkari főnök tisztét töltötte be.

Mindenesetre jó volt, hogy mint közlegény kezdte, s tisztában volt a kezelés apró részlet-kérdéseivel is, de ez egymaga nem lett volna elegendő ily fényes pályá megfutására. Isten-adta tehetség, vezéri rátermettség, a nagy kon-cepeziók iránt való hajlandóság, összefoglaló képesség és nagyfokú emberismeret voltak mindenkor az ő erős fegyverei.

S mivel a posta nemcsak az állam, de a nagyközönség számlálhatatlan millióival is sáfárodik, nem elég a szervezésben s az ad-minisztratív teendőkben való jártasság, a posta vezérének nem kis mértékben kell értenie a pénzügyekhez is.

Follertnek ez a képessége is megvan, többek közt az ő eszméje volt az is, mely lehetővé tette, hogy a cheque- és clearing-forgalom útján a posta-jövedék pénzügyi kezelését az Osztrák-Magyar Bank vállalta magára.

Kinevezését nemcsak a nagyközönség fogad-hatja teljes megnyugvással, hanem az alkal-mazottak is, a kik érdekeiknek mindenkor gon-dos istápolóját láthatták Follertben.

A "SYSTEM."

Van az amerikaiaknak egy szavuk, a melyet itt Európában csak lefordítani tudnak, de meg-érteni nem. Ez a szó a system. Magyarul rend-szert jelent és a magyar szó teljesen fedí az angol kifejezés fogalmát. Az igazi amerikai azonban ebbe a kifejezésbe messzebbmenő ér-telmet is visz bele, a mit csak úgy lehet meg-érteni, ha ezzel a szóval az élet minden vonat-kozásában találkozunk.

A systemnek ez az amerikai értelmezése Amerika fejlődésével együtt alakult ki, úgy-szólván az amerikai fejlődés hatása alatt kelet-kezett. Mikor odaát az elemekkel, az őslako-sokkal tülekedő úttörők társadalma kezdtek alakulni, szervezkedni, egyszerre kellett nekik megteremtetni mindazt, a mit itt Európában hosszú, évszázados fejlődési folyamat hozott létre. Nagyon voltak a feladatok és kevés volt hozzá az ember. Egyidőben kellett úgy-szólván lerakni a társadalmi, állami és gazdasági be-rendezkedés alapjait. És az amerikaiaknak, — érteve amerikaiak alatt az Egyesült-Államok, esetleg még Kanada angolul beszélő lakossá-gát, — ez a feladat sikerült, sőt számos téren az óvilágot túl is szárnyalták.

Minden emberi fejlődésnek nem csupán anyagi, hanem erkölcsi alapjai is vannak. Az amerikai társadalom gyors és nagyszabású fejlődésének kétségtelenül egyik ilyen erkölcsi alapja, hogy a kik odaát az új társadalom kereteit megalkották, — the Builders of the Nation, — azok Európa legjobb és legértéke-sebb elemeiből kerültek ki. Nem mindig a leg-becsületesebbek, de a fejlődés szempontjából tekintve a dolgot, a legértékesebbek. Azok a politikai és vallási üldözöttek, a kik meggyő-ződésük szabadságáért hagyták el régi hazá-jukat, a kalandorok, a kiket a gyors meggaz-dagodás vágya csábitott, sőt még azok is, a kik idehaza a jogrenddel kerültek összeütkö-zésbe, mindbizonyos, átlagosnál magasabb szellemi tulajdonságot, szilárd akaratot, vál-lalkozási szellemet, vagy még a gazságban is

a tömegnél nagyobb érzet, ta-lálékonyaságot vittek magukkal a tengeren túlra. És odaát, a rájuk háruló nagy feladatok láttára csakhamar megtanulták, hogy csak úgy boldogulhatnak, ha a kevés fizikai erőt úgy al-kalmazták, hogy az minél na-gyobb feladatok elvégzésére ké-pes legyen.

Az úttörők kora óta Ameri-kában már sok minden meg-változott, de ez az egy állandó maradt. A munka helyes al-kalmazása, rendszere, a mely-nek ezéja az, hogy lehető leg-kisebb erővel a lehető legna-gyobb feladatok valóistíttassanak meg. Ennek a kifejezése a sys-tem, a babonás szó, a mely lehetővé teszi a korlátok közé szorított emberi erőnek hatvá-nyozását és sokszorosítását. A system, a rendszer, az igazi amerikaiak az ideálja. Üzle-tekben, közlekedésben, a társa-dalmi berendezkedés különböző intézményeiben lépten-nyomon találkozunk vele. A system szó alatt Amerikában a munkának olyatén beosztását, koncentrá-lását értik, hogy lehető leg-kevesebb ember, legkisebb mun-kával, legtöbbet tudjon elvé-gezni. És e tekintetben Ame-rika már csodálatos dolgokat tudott produkálni.

Példázt meg ezret lehet rá találni. Amerikában némileg a mi kávéházunkat helyettesíti a drug stor, a hol orvosságo-kon és drogúkon kívül kávéházi italokat, fagy-laltot stb. lehet kapni. Ezekben a drug storok-ban 3—4 ember áll hosszú márványplutt mö-gött. Minden a kezükön van, villamos lift szállítja föl a pinczéből a hozzávalókat és egy óra alatt annyi vendéget képesek kiszolgálni, a mennyit nálunk 30 pinczér sem szolgál ki ugyanazon idő alatt. A praktikus berendezés révén egyaránt takarítanak meg időt, helyet és embert.

Ha valaki nálunk fölőrat utazik villamoson, a kalauz hűsz különféle jegy közül válogat, két esetleg három ellenőr alkalmazkodik, molesztál. Amerikában jegy sem kell. A ka-lauz csak beszédi az öt czentet, egyet nyom a villamos jelzőkészülékbe, hogy újabb útasa van és tovább az utasnak kellemetlensége ninesen. Este a kalauz annyi öt czentről szá-mol be, a hány számot a jelzőkészülék mutat. A társaságok detektívekkel ellenőrzetik alkalmazottait és minthogy az illetők tudják, hogy család esetén elboesztják őket, ez csak a legtrikább esetekben fordul elő. A rendszer tökéletes. Nagy munkaerőt takarítanak meg, az aránylag kevesebb számú alkalmazottat jobban lehet fizetni és végeredményben ugyan-azt az eredményt érik el a közönség molesztálása nélkül, mint Európában.

Newyorkban a földalatti nem a kis számú városligeti és koresolyázó publikumnak épült, mint nálunk, hanem komoly közlekedési esz-köz. Valóságos pályaudvarok vannak a föld alatt, melyekbe négy vagányon egymásután robognak be a nyolcz-tíz nagy kocsi-ból álló vonatok. Ott a mi jegyszédő, kalauz és ellenőr rendszerünkkel egyszerűen megakadna a for-galom. A system ezen is segít. A jegy ára bármely állomásra bárhova a föld alatt öt czent. A földalatti pályaudvart a pénztártól rács választja el. A kapuban egy üvegsekreány, mindenki, a ki belép, bedobja jegyét. Az el-lenőr a sekrény előtt ül, látja a jegyeket le-esni; minden további ellenőrzés fölösleges. Lent a föld alatt kocsi-kázhatik mindenki, a mennyit akar, ha az öt czentet megfizette. És bizonyára van némi valószínűség benne, ha a newyorki villamos társaság azt hiszi, hogy senkisek kocsi-kázik többet, mint a mennyire tényleg szüksége van.

Bizonyos mértékig a system nyilatkozik meg az amerikai városépítésben is. Az utcák le-hetőleg derékszögben metszik egymást, egyik irányban halad az avenue, másik irányban a

TÁBORI ŐRSŐN. — Szapoc Sándor rajza.

street és mindkettő számozva van. Ezt a new-yorki rendszert már a legtöbb amerikai nagy-város átvette. Hogy szép-e a sakkáblaszertű város, arról lehet vitatkozni, de hogy a tájé-kozódás bennük nagyon könnyű, az bizonyos. Ez a tervszerűség hozza magával azt is, hogy az épülfelben lévő amerikai városok is, leg-alább elvben bevezetnek és milliók befogadására rendezkednek be. Az új «város» alig áll még néhány házból, de a térképen már megvannak a jövőndő nagyváros utcái, terei, ki vannak jelölve a középületek, templomok, színházak helyei. Ebben a nagyarányú berendezkedésben van valami abból az óriási önbizalomból, a mely az amerikaiakat mindenre képesíti és Amerikát valósággal a korlátlan lehetőségek országává tette.

Ismeretes az amerikai áruházak óriási aránya. Wanamakernél, Siegel Coopernél, Macynél New-Yorkban, vagy Marshall Fieldnél Chicagóban mindent lehet kapni a gombostűtől a cséplő-gépig. És mégis ezek az óriási arányú üzletek aránylag sokkal csekélyebb számú alkalmazottal dolgoznak, mint egy közepes nagyságú európai vállalat. Ez csak a teljesen követke-zetes és a gyakorlatban is megvalósított fenz-szer mellett lehetséges. Rendszerére minden amerikai vállalat büszke is. A system rövid kivonatát, elveit üzleti papírjaira rányomtatja és a közönség körében terjeszti. Törékése, hogy üzletének óraműve minél tökéletesebben vágjon össze és hogy minél több — kéréket takarítson meg.

Tekintsünk be egy ilyen nagy áruházba. Van postahivatala, telefonállomása, dolgozó szobája, színháza, étterme a közönség rendel-kezésére, mind azért, hogy a vevőt lekösse, mi-nél tovább ott tartsa. A ki-tovább ott tartó-zkodik, valószínű, hogy többet vásárol, — ez az alapelv. A termék mind nagyok, tágasak, az árú nem fiókokban, dobozokban, hanem szabadon van elhelyezve, mint a kiállításokon. A mit látunk, azt könnyebben vesszük meg, mint a mi után kutatnunk kell. Fent a terem második gallériáján van a pénztár, a honnan számtalan vékony dróthuzal fut az egyes el-adók helyéhez. A drótokon apró bányakocsi-khoz hasonló szerkezetek szállnak ide-oda. A segéd beszédi a pénzt, beteszi a kis kocsi-ba, az egy pillanat alatt felszalad a pénztárhoz, majd visszajön a visszajáró összeggel és nyug-tával együtt. A kezelés egyszerűsége és el-lenőrzési rendszer egyúttal. A system tökéle-

BELGRÁD A SZÁVÁRÓL NÉZVE.

tességtét mutatja az is, hogy ha az áruház hat különböző helyén vásárlunk valamit a legnagyobb forgalom idején, a karácsony előtti napokon, az még ugyanaz nap egy csomagban érkezik meg.

Kimegyünk az áruházból. Szemben vele, a Broadway túlsó oldalán van az Express Company egyik fiókjának kék portáléja. Van New-Yorkban néhány száz, Amerikában több ezer, mind ilyen egyforma, könnyen felismerhető kék kapuval. Az Egyesült-Államok legnagyobb szállító vállalata. Európai fogalmakhoz képest a szállítás terén csodákat művelnek. Ha valaki például reggel New-Yorkból Washingtonba utazik, csak értesíti az Express Co.-t, az rögtön eljön a podgyászért és este már kézbesíti Washington bármelyik szállodájában. És az Express Co. valamennyi ilyen kis irodájában gyerekek dolgoznak egy egészen fiatal „főnök” vezetésével. Két év előtt a társaság egy más üzletágra is vállalkozott: levelek gyors kézbesítése a városban. Az irodákban állandóan van két-három kerékpáros, — tizenkét-tizenöt éves fiúk, — a kik a leveleket rögtön az átvétel után rendeltetési helyére juttatják. A parlamentben e miatt valaki meginterpellálta a kereskedelmi minisztert, hogy a vállalat károsítja a postát. A miniszter azonban az amerikai fölfogásnak megfelelően azt válaszolta,

A ZSIDÓK UTCÁJA BELGRÁDBAN.

AZ OBRENOVICS-TÉR A NEMZETI SZÍNHÁZZAL.

SZERBIAI KÉPEK. — Eredeti fényképfelvétel után.

hogy ha valaki ügyesebben tud berendezkedni erre a szolgálatra, mint az állam, megérdemli, hogy boldoguljon. Ők még a postánál sem törekszenek a monopólium-rendszer kiméletlen főtartására, hanem az állami üzem tökéletességével akarnak előnyt biztosítani a magánvállalatok fölött.

Vagy nem a rendszer, a system tökéletességére mutat-e az is, hogy New-York legnagyobb szállító vállalata az egész vámelszámolást egy tenyérnyi papirosra tudja elintézni, míg nálunk ugyanarról a fővámról két teljes ives nyilatkozatot állít ki. Pedig van abban valami igazság, hogy ott dolgoznak igazán sokat, a hol megtanulták egyszerűsíteni a munkát. A ki sok fölösleges munkát végez, az igazán nem dolgozik.

Ennek a minden téren bámulatosan megvalósított rendszerszisztémának, mely az amerikaiak már szinte vérebe ment át és jellemtulajdonságainak körébe kapcsolódott be, már külön folyóirata is van, a *system*, a mely a munkabeosztás, munkamegtakarítás, emberi erő-kifejtés különböző módzatait ismerteti. Gyakorlatban megvalósítható ideákat ad az élet minden ágára, hogy a munkát miként lehet egyszerűbben és gazdaságosabban elvégezni. A systemet, a rendszert valósággal tanítják az iskolákban és belenevelik az új generációba, hogy csak a rendszeres munka az, a melynek révén boldogulni lehet. A gyárak pályadíjakat

tűznek ki olyan munkásoknak, a kik bármilyen csekély találmánnyal a munkát olcsóbbá és egyszerűbbé tudják tenni. Így megy ez az egész vonalon. Odaát nevelődik egy új faj, a melynek egyik kiváló képviselője, Alva Edison még a találmányokat is előre megállapított rendszer szerint hozza létre. Egy új faj van keletkezésében, a melynek más ideáljai vannak mint nekünk, a melynek elve a sok munka, de a haszontalan munka teljes elkerülése. Ez az amerikai *system* igazi magyarázata.

Tonelli Sándor.

ÚJ SZINMŰVEK.

A gyermekkirály. — A hivatalnok urak.

Tévednek, a kik Porzolt Kálmán *„Gyermekkirály”* című négyfelvonásos művét, a Nemzeti Színház legutóbbi újdonságát, történelmi tragédiának tekintik s e klasszikus műfaj mértékével mérik. Porzolt nem is kívánt nagystílusú tragédiát írni, egyáltalán nem szándékozott Sophocles vagy Shakespeare nyomdokaiba lépni. Csak az a cél vezette őt, hogy kifejezést adjon a hangulatoknak és gondolatoknak, a melyek a legutóbbi nemzeti ellentállás idejében lelkeben támadtak, s mivelhogy e célja jelenkorából vett cselekménnyel nem vélte elérhetni, V. László és a Hunyadiak harcára

tért vissza s ott keresett történelmi képeket politikai célzatainak kifejezésére. Ezért nem is nyújt összefüggő történelmi vagy drámai cselekményt; alakjai sem valódi, eleven, történelmi szereplők; érzésviláguk, kifejezőmódjuk, környezetük sem teszi a történelmi korhűség hatását, a mint hogy a szerző nem is törekedett milderre. Legszívesebben a műben szereplő lantossal mondatta volna el minden észrevételét a nemzeti királyságról, a magyar önállóságról, az urak pártoskodásáról s az ország súlyos helyzetéről; de mivel a színpad mégis kíván valamelyes cselekményt is, a melyhez az író elmélkedéseit fűzheti: hát négy festői képet mutatott be, s azokhoz csatolta elmélkedéseit. Az első kép V. László bécsi mulatozásait mutatja be, a második Czille megöletését Nándorfehérváron, a harmadik Hunyadi Lászlót a ravatalon, a negyedik pedig V. László halálát Prágában. E képeket nem a drámai cselekmény szükségszerűsége, hanem csak a történelmi időrend fűzi össze egymással. A szerző e képek közé másokat is illesztetett volna, e képek helyett másokat is festhetett volna: a mű sem így, sem úgy nem szenvedett volna kárt. Érezte ezt maga a szerző s hogy mégis drámai összefüggést teremtsen az egyes képek, illetve felvonások közt, egy kigondolt, romantikus szerelmi történet szálaival igyekezett a képeket egybe-

SZERB LEÁNYOK ÜNNEPI RUHÁBAN, KRAJUJEVÁČ KÖRNYÉKÉRŐL.

JAGODINAI FASZÉN-ÁRUSÍTÓ.

a magyar nemzeti tragédia között? Azért festette a szerző három felvonáson keresztül a Czillek, Garák, Hunyadiak s a király küzdelmeit, hogy utóljára is Eizinger Márta szerelmi drámáját mutassa meg nekünk? De bár így drámai egységet hasztalan keresünk e műben, elismeréssel kell adoznunk Porzolt sűrűn megnyilatkozó, gyakran mélyebb értelmű hazafias gondolatainak. A szerző ugyancsak ismeri nemzetünk mai helyzetét, társadalmi s politikai viszonyait s a leghelyesebb észleletek vezérlik tollát. Tulajdonképpen hivatása, hogy a mai kor társadalmát fesse s e műben is ebbeli tehetségével érte el a legigazabb hatásokat. A mű színpadi beállításában különösen tetstett a ravatal-jelenet. A szereplők közül Alszei Irma és Török Irma, valamint Rózsahegyi aratták a legtöbb sikert.

A mai életből veszi tárgyát Földes Imre *„Hivatalnok urak”* című háromfelvonásos drámája, a Magyar Színház legutóbbi újdonsága. Földes Imre kétségtelenül egyik legtehetségesebb tagja annak az új szerzői csoportnak, a mely a Magyar Színházban jelen társadalmunk képeit festi. Azelőtt verses történelmi színműveket írt s több drámai díjat is nyert. Most tehetségét a modern élet festésére for-

fűzni. E szerelmi történet hősnője a bécsi polgármester leánya, Eizinger Márta, ki föllep mind a négy felvonásban s bizonyos kapcsolatot teremt közöttük. De a mily mértékben válik a mű főalakjává, oly mértékben vonja el figyelmünket a történelmi eseményektől s teszi a politikai drámát romantikus szerelmi drámává. A szerző igen poétikusnak képzelte el a bécsi polgárleányt, a ki szerelmes V. László királyba, áldozatul esik a király érzékiségének, elszakad otthonától, tovább is követi a királyt, türve, mellőzve szemtanúja marad a király újabb leány-csábítási kísérleteinek s végül egykori udvarlójának — egy huszita vitéznek — parancsára mérget ad a királynak, de egyúttal magát is megmérgezi. E hitében kijátszott, bukott leány nem tud bennünk mélyebb érdeklődést kelteni. Nagyon is önérzetlen s nagyon is passzív szerep. Érthetetlen, hogy mit szerel a léha, bábszerű királyon, mért követi árnyék gyanánt, noha bizonyosságot szerez hitványságáról s hűtlenségéről. Ha meg hű eb gyanánt mindent tür urától, érthetetlen, hogy végül mégis megmérgezi. Ha pedig egykori udvarlójának, a huszitanak, oly nagy hatalma van fölőtte, hogy szeretőjének meggyilkolására is rá tudja bírni, mikép festhető a tűrő szerelem eszményképének? Érthetetlen végül, hogy a nő, a ki megmérgezi elvetemült szeretőjét, magát is mért öli meg. De mindettől eltekintve, minő összefüggés van e bécsi leány szerelmi története s

KENYÉR-ÁRUS NISBEN.

SZERBIAI KÉPEK. — Eredeti fényképfelvétel után.

SZERBIÁBÓL. — A NISI SZÉKESEGYHÁZ.

ditja. Új művében a fővárosi magánhivatalnokok nyomorúságát, szomorú, megalázott helyzetét, anyagi és erkölcsi bukását mutatja be. Sőtét világot tár elénk, az önfentartás ezer gondjával vívók reménytelenségét. Szembe állítja a gyárak munkásainak helyzetét a gyárak tisztviselőinek, az úgynevezett «urak»-nak helyzetével s azt bizonyítja, mennyivel jobb a munkások helyzete, mennyivel összetartóbbak, önértesebbek, függetlenebbek azok, mint a hivatalnokok. Kiméltlenül tárja fel az «urak» életének minden rejtett nyomorúságát s végül azt mutatja ki, hogy e vigasztalan állapotokból semmi módon kibontakozni, jobb lét felé jutni nem lehet. Nem segít itt sem az igények alászállítása, sem a fokozott munka; az szerencsésen csupa oly jellemet és oly helyzetet kellett megjelenítenie, a melyekből e reménytelen felfogás igaz volta tűnjék ki. Oly gyártalajdonost kellett bemutatnia, a kiből kihalt minden emberi érzés s a ki a legméltányosabb kérésekkel szemben is szívtelen ridegséggel zárkózik el. Bizonyára van sok ilyen is, — de tán csak akad másféle is? Csak hogy a szerző a mű irányzatának kedvéért kénytelen volt a szociálista drámák ismert «gonosz gyárosát» szerepeltetni, minden rossz elvont fogalmát torzítva bemutatni. Ugyancsak az irányzat kedvéért kénytelen volt egy magánhivatalnok személyében oly hőst vinni a színpadra, a ki neje könnyelmű tékozlásával szemben tehetetlenül áll, s a ki sem neje anyagi igényeit kielégíteni, sem nejeit kellő korlátok közé szorítani nem tudja. Ily szármalmas férfi így léha asszony oldala mellett természetesen nem tud boldogulni, természetesen váltohamisításra és sikkasztásra vetemedik s azonfelül még egy szegény bajtárs tönkrevéjévé is lesz. Amde az ilyen ember sorsa nem jelképezheti az egész hivatalnok-értelmiség sorsát, s az ilyen ember, épen mert szármalmasan gyenge, nem teheti a drámai hős hatását. Magától értetődik, hogy efféle hős hitvese már-már azon a ponton van, hogy áruba bocsassa magát; de ez sem jelképezheti az értelmiségbeli asszonyok általános helyzetét. Hiszen hány nő tűr s nélkülöz s mégsem jut a sülyedés lejtőjére. A társadalmi irányzatnak szolgát az is, hogy férj és nő végre elválnak, mert gyermekeiket s magukat becsülettel fenntartani nem tudják. De ezt is ezer példa czáfolja meg. Midőn szegény szülők tisztességgel nevelik föl gyermekeiket. Mi tehát nem fogadjuk el azt a tanítást, a mely a műből kiemelkedik, hogy a hivatalnok-osztálynak el kell pusztulnia s legjobban, ha a Malthus-féle

elméletnek hódolva, nem alapít családot. Nem fogadjuk el az egész materialista világfelfogást, a melyből a mű sarjadt. S megboszulja magát e világnézet a drámán is, mert csak jellemben satnya s drámailag elfogadhatatlan alakokkal s mesterségesen egybegyűjtött vigasztalan helyzetekkel építhető fel. Az egészet nem a való élet, hanem egy pesszimista irányzat mozgatja. De mindezek dacára el kell ismernünk, hogy a szerző határozott színpadi erő. Több drámai jelenete megrázó hatású, különösen a második felvonás nagy jelenete hat szinte megdöbbentően. A mű nagy színpadi sikere kétségtelen. S ha a szerző korábbi műveinek poétikus szellemét s mai színpadi tudását egyesíti, még sok kiváló fog nyújthatni. A legzajosabb hatást a mű egy mellékalkjának, a gyár egy öreg raktárnokának szerepében Rákay keltette, a ki valósággal megrendítette a nézőket.

Palágyi Lajos.

MISS RANDOLPH UTAZÁSA.

REGÉNY.

(Folytatás.)

Irta C. N. és A. M. Williamson.

Az öreg párisi milliomas, ki a kastélynak ura és az esztendő egy részét benne tölti, bámulatosan nagylelkű és a nagyközönség érdekeit melegen felkaroló ember lehet. Gondold csak, ezeket költött a kastély helyreállítására, a gyönyörű kert fenntartására és a szobáknak finom izlésel és pontosan oly modorban való bebútorozására és díszítésére, mely a gonoszlelkű XI. Lajos és VIII. Károly korában divatozott. De ezeket a szép dolgokat nem foglalja le a maga, a családja és barátai számára, hanem átengedi a nagyközönségnek, még saját lakószobáiból sem zárva ki senkit. Itt Anne de Bretagne emléke megint nagyon előtérbe nyúlt, mert Károly király Langeaisban vezette őt oltárhoz; láttuk is a szobát, hol az esküvő történt. «Pompás, méltóságos vén major domus» kalauzolt bennünket. Szeretném magammal vinni Amerikába, de attól félek, hogy halálra búslakodnék, ha kedvelt kastélyától elszakítanák.

Csodálatos alakú, festett vas brocheokat vásároltunk a városban; Anne de Bretagne koronája látható rajtuk. Majd «Azay-le-Rideau» felé útravaló, kocsi szép hullámos vidéken görült, mely nyáron igen kedves lehet. J. Ferencz építette a kastélyt, melyet most meglátogatunk, az a király, ki ily épületek dolgában legelőbb is oly jó ízlést tanúsított, mint a hölgyekkel szemben, a mivel bizonyára nem esélyt dolgot mondottunk.

Valóságos tündérpalota ez. Senki sem mon-

daná róla, hogy a szó közönséges értelmében felépítették; olyan, mintha valaki nagy, csillogó gyöngyszemet ejtett volna a zöld mezőre, mely gyöngyszem aztán a folyó partjára gurult és most a hullámokban tükröződik. De az a valaki bizonyosan finom rajzokat is vésott a gyöngyre, ezt szépen ki is vájta és így alakította át királyi palotává.

Mint rendesen, hiden át jutottunk be, mely ezúttal nem a Loire, hanem az Indrennek egyik ágán át vezetett; ugyancsak az Indre vizében fürösztö a gyöngy-kastély gyöngy-szillogású lábait. Szinte megbántam, hogy a gyöngy belsejébe hatoltam. Nem mintha belseje értéktelen volna. Találtunk egy-két kandallót és egy egyszerű lépcsőházat gazdag faragványú boltozattal; de mindez nagyon keveset mutatott a külsejéhez és főleg Langeaishoz hasonlítva. Mikor a kastély belsejének szemlélése után, mint a Baedeker mondaná, a kapu elé visszakeresztünk, még egyszer körüljártam az épületet, feltekinttem a faragványos kéményekre és szobrászati díszítményű ablakokra, a bájos tornyocskára és a kékeszöld palával fedett lejtős tetőre. Mindez oly könnyed és elegáns, mintha mondaná: «Jöjj ide lakni, boldog leszel.» Oh, vannak Európában oly gyönyörű dolgok, melyek nálunk, új világunkban semmiképp sem kaphatók. Alapos okunk van ide átrándulni. És milyen jó érzés az, hogy a mi itt van, az a mi számunkra is van és nemcsak Angliáé, vagy Franciaországé, vagy Olaszországé, hanem mindenki élvezheti.

Holnap megpróbáljuk, tán három kastélyt tekinthetünk meg, Ussét, Luynes és Chinont. Azután majd visszatérünk Toursba, a hol a kedves Hôtel de l'Universben lakunk; de másnap búcsút veszünk úgy a várostól, mint a vendéglőtől és Loches városát fogjuk üdvözölni. Nem pecsételem leveletem: még utóirattal akarom ellátni. Rég nem esatoltam már sorainhoz amolyan igazi, tipikus utóiratot.

Este, Lochesben.

«Megint itt vagyok!», mint a fejeles ládából kiugró manó mondaná. Megselekedtünk mindent, a mit tenni készültünk. De annyira eltölti egész lényemet Loches és annyira felizgatótt Loches, hogy nincs kedvem a tegnapi három kastélyról sokat beszélni, legfeljebb egy-két jelzőt használok jellemzősökre és tovább megyek. Lássuk, mit mondhatok Usséról? Milyenek nevezzem, ha már elhatároztam, hogy egy szóra szorítkozom? A legillőbb szó, azt hiszem, «fényes». «Érdekes», ennél több nem jut Luynesnek, bár többet érdemelne már történelmi múltjánál fogva is. No és Chinonnak teljesen megfelel: «nagyszerű». Talán annan legszebb a kilátás. De Loches — Loches! Még azt is elfelejtettem, hogy létezik, míg ki nem ástam magamnak *Quentin Durward*-ból; az útikönyvek pedig, melyekben Mary néni oly hűségesen bizik, korántsem igazságosak irányában. Egyikük sem mondja, hogy minden körülmények között meg kell tekinteni, bármit mulasztanánk el e miatt. Sőt Mary néni legkedveltebb vezérkönyve alig szentel több helyet Lochesnek, mint Rochecorbon falumnak, melynek «világított ablakai magasan fönt, az íz szélén, mint a macska szemei villogtak ránk tüzesen, midőn egy kirándulásról egyszer késő este vetődöttünk haza Toursba.

Szerencsére Brown igaz értéke szerint becsülte Lochest és azt tanácsolta, hogy nem sajnálva az elkerülhetetlen rövid *détour*-t, azt is tekintsük meg. Utunkról le kellett térnünk egész Cormery-ig, de ez nekünk annyi volt, mint semmi, és tegnap korán reggel elindultunk. Jó idő óta most van első szép napunk, aranyos verőfény, tündöklő kék égbolttal. Mintha egyenesen a Provenceból került volna ide izelítől, hogy lássuk, mi vár reánk, ha odasietünk. A levegő olyan illatos volt, mint a champagne vagy a vonoray-i bor és a koci a telhető gyorsasággal gördült tova a síma, széles Route Nationale mentén, miközben mi állandón a Provence felé fordítottunk arcunkat, ezzel mintegy halánkat kifejezve a gyönyörű szép időért.

Nagyon jól értjük a módját, hogy mindig kellő időben érkezünk oda, a hol villásreggeliznünk kell, és ez — mint rendesen — Lochesben is sikerült. Alig hogy a városba értünk, mindjárt beleszerettem furcsa ódonágaiba. An-

nál kevésbé voltam szerelmes a hételbe, mig nem kellemes meglepetésre valóban felséges *déjeuner* várt ránk, mely engem is megnyert. Mikor aztán láttam a csinos régidivatú hálósobákat, kértem, hogy ne folytassuk utunkat, hanem maradjunk meg éjszakára. Brown — úgy látszik — kéréseimet, mintha királyi felségtől jönnének, parancsszámba veszi és ennek megfelelően, azonnal megváltoztatta úttervünket. Most én zöld és rózsaszínű damaszt hálósobában írom leveletem, de ha behívom a szememet, magam előtt látom a kastélyt és a földalatti börtönt és — Madame Césart. Igen, azt hiszem, megtalálom az utat visszafelé, hogy neked folytatolag leírjam a kastélyt és így legjobban vissza is mennek oda, ellenkező irányban követve saját nyomdokaimat.

Mikor a rettenetes Louis romba dőlő várerdőjébe beléptünk, ez a méltó bejáratul szolgáló, mindkét oldalán tornyos kapun keresztül történt. Kanyargó meredek úton, melyet régi, de korántsem roskadozó házak szegélyeztek, fel-

zékpor királyainak félelmes hatalmáról. Csak gondoljuk el, hogy XI. Lajos hatalmában állt ilyen helyet építeni, ellenségeit a napfénytől örökre megfosztva, eme rettenetes falak közé taszítani, eltemetni őket a négyzetöltnyi, fal-mélyedéses cellákban. Valamikor kívántam, bár XI. Lajos mozgalmas korában élhettem volna, de ma megváltozott az izlésem — legelőbb egyelőre.

Az erősség közepén roppant négyszögletes, fehér főtorny emelkedik, oly súlyos, szilárd és impozáns, hogy inkább a természet lassú alkotásának, mint ember művének látszik. Csigalépcsőn, mely meredeken vezetett lefelé, követtük vezetőnket a börtönökbe, a hova az a már nevével is iszonyt keltő Louis azokat csukta, kiket félt szabadon hagyni az élők világában. A sötétben lengve lámpáját, megmutatta a léány a tetőn és a falakon a szerencsétlen foglyoktól eredő festéseket, melyeket azért készítettek, hogy eszöket ne veszítsék a börtönben. Az egyik cellában egy püspök a

sétát, következésképp egyedül kellett elmennem. Nem volt kész tervem, legfeljebb egy-két emléktárgyat szándékoztam venni; de a kastélyhoz felvezető girbe-görbe utcában Brownnal találkoztam. A nagy kapunál állt és egy hirdetést olvasott, mely a látogatókat a nemrég eszközölt ásatásokra figyelmeztette. Engem megpillantva, levette süvegét és én azt kérdeztem tőle, érdemes-e az ásatásokat megtekinteni. Ő úgy volt értesülve, hogy igen, mire megjegyeztem, hogy igen örvendenék, ha megmutatná nekem, hová kell fordulni. Én ugyanis nem szerettem volna egyedül bolyongani. Olyan utálatos dolog, ha az ember idegen földön bármit magában kénytelen végezni; aztán Brown mindig hasznos szolgálatot tud tenni egyik vagy másik módon. Persze készségesen eleget tett felhívásomnak, de kissé mögöttem járt, mintegy jelezve, hogy ismeri a rangkülönbséget, mely tőlem elválasztja. Ezt már sokszor tapasztaltam részéről, ha valahová gyalogszerrel mentünk együtt, és azt hiszem, hogy ez a

ITATÓNÁL. — Rinyi Edo rajza.

kapaszkodtunk a plateauig, a hol balra tőlünk a kastély óriási falai emelkedtek. Ha arra gondoltam, hogy ki parancsára és minek építettek oly magas, bős és erős várfalakat, a roppant kötőmég láttára hideg borzongást éreztem a hátamban. «Adjatok fel minden reményt, a mint ide beléptek»; a kapu felett ez a felirat lehetett volna helyén ama félelmes napokban, mikor Loches gonosz fénykora kezdődött. Azok a falak kolosszálisak, olyanok, mint a függőlyes szirtfokok. Az egyik falban levő ajtónál meghúztunk egy csengettyűt és kettős ajtó hangos nyitása után csakhamar megjelent egy csinos fiatal leány, ki betessékel bennünket. A várnagy gyermeke volt, mint tudtunkra adta. Szinte megjött az ember, hogy ily úde fiatal teremtes ebbe a visszataszító, kinpadra feszítettek jájától visszhangzó oduba, Louis lochesi kastélyába tévedhetett. Olyan volt, mint azoknak a kis színes téli virágoknak egyike, melyek a szürke falak hasadékaiban nyílnak. Meggyújtotta a lány kissé rossz szagú lámpáját és mi készültünk nyomában az erődtéseket bejárni. Loches erősség tekintetében igazán mintául szolgálhatott. Csak itt alkotam magamnak kellő fogalmat a hübéri és kö-

kemény falban kis oltárt faragott, épen azon a helyen, hol a ferdén beeső napsugár a rács vasai közt belopózkodott és esetleg kis fénycsikot vetett a falra, hogy pár perc múlva ismét elkapkodja onnan.

Legutoljára felmentünk egy magas torony csúcsára a château kellő közepén, s onnan felülről, mint valamely hajó legmagasabb árbocjáról, madártávlatban szemléljük a csinos fehér várost, mellette a nádasok és rétek között esobogó Indre folyóval. A köbe csodálatos régi rajzokat karcoltak hajdan olyan katonák, kik itt őrt állottak, vagy a foglyokra vigyáztak. Mary néni kodakjával lefényképezett engem, midőn e rajzokat tanulmányoztam.

Három trombitás angyal sem verhetett volna fel abból a mély álomból, melybe a kastély és később a város megtekintésének szentelt hosszú délután fáradalmi következtében merültem. Korán bújtam az ágyba és tíz óra hosszat aludtam. Nem kellett azonnal indulnunk, mert ezen a napon nem nagy utat akartunk tenni; ennél fogva azt az ajánlatot tettem Mary néni-nek, hogy a reggelit szobáinkban költjük el, azután pedig reggeli sétát tegyünk. A reggelire vonatkozó eszmét jónak találta, nem úgy a

viselkedése igen szép; nem gondoltam te is? Talán épenességgel kissé pathetikus. Én mindenképp annak tartom, mert neki igazán gentlemannek kellene lennie. Kár, hogy azt a jó anyagot, a mi benne rejlik, oly rosszul értékesíti gazdája, midőn *chauffeur*-szolgálatra fogja, holott erre akármilyen közönséges ficzkó is jó volna.

Nos hát egy darabig előre haladtunk, mig nem a hatalmas várfal mellett, elhanyagolt kert közepette, egy apró házacskára akadunk. Meghúztuk a kapu csengettyűjét, mert egy felragasztott czédulából megérthettük, hogy jó helyen járunk. A csengettyűszóra kijött egy mosolygó asszonyka és üdvözölt bennünket. «Oh igen!» mondá igen nagy bőbeszédűséggel, kész az ásatásokat megmutatni. Kedvesebb öreges arcot, mint az övé, nehéz lett volna képzelni és társalgás közben úgy folyt a szó akkai-ról, mint a füvet felüdítő harmat. Bemutakozott: Madame Césart! Mindig beszélve és magyarázgatva, gyertyát gyújtott; egy tojásdad földalatti úthoz vezetett és hajlongások között lekísért bennünket. A meredek lépcsőn leereszkedve, elmondta, hogy ezt a lejárót és elágazásait nemrég fedezték fel, az ásatások eszkö-

CSIGÁZÓ GYEREKEK.

lése pedig főleg férjének műve volt. Az általános elfogadott nézet szerint a földalatti folyosó Lochestől nagy távolságra fekvő helyhez vezethetett és arra szolgált hajdan, hogy észrevétlenül férközhessenek el a kastélyhoz és ostromzár alkalmával titokban élelmiszerekkel láthassák el. Mindenféle tárgyakat találtak a földalatti folyosókban, olvasókat, régesrégi könyveket és pénzeket, valamint furcsa játékkártyákat; a legérdekesebb régiségek, úgy szolt, Madame César, saját lakásában láthatók. El is mentünk oda később és hallgattuk a beszédes hölgy hosszú történelmi fejtegetéseit, melyeket a legérdekesebb életrészével adott elő, Sarah Bernhardthoz méltó drámai taglejtések kíséretében. Azt hiszem, maga sem tudta volna megmondani, hányszor járt már lent, az ásatásokat magyarázva, de azt lehetett volna hinni, hogy minden, a mi körülötte van, egészen új előtte, legelőször látja. Mindegyikünknek emlékül egy-egy rózsát adott át és — oh, komikum volt-e vagy tragikum? — mindent fonákul fogott fel, nekem azt a szerepet szánta, hogy Brown rózsáját sajátkezűleg tűzzem bőrköntösének gomblyukába. Úgy tettünk én és Brown, mintha nem hallottuk volna, mit mond a jó asszony, de én egy pillanatra zavarba jöttem. Mindamellett sokért nem adám, hogy alkalmam nyílt Madame Césarral megismerkedni és az ásatásokat megtekinteni.

Ime azonban kész a *déjeuner* és te, drága, tölem oly messze levő Apuska, ennek valószínűleg örvendesz, mert nem untathatnak több leírással. Reggeli után ismét egy kis villámgyors automobilhajtás lesz, mely alatt gondom lesz néhány kalandot keresni, hogy legyen mit elbeszélnem. Isten veled, édes. Mennyire szeretném, ha te volnál mellettem Mary néni helyett!

Örökké hű leányod,

(Polytátása következik.)

Molly.

A HÉTRŐL.

A közönség. A ki látogatni szokta az irodalmi és közművelődési testületek fölövezéseit, a legújabb időben mind sűrűbben szerezhett egy tapasztalatot, a melyet ezelőtt soha meg nem ismerhetett. Ez a tapasztalat az, hogy nem fér be a terembe. A szabad L. czum előadásainak a közönsége például egyszerűen kinőtt minden megkapható helyiséget, a Shakespeare-matinéon egymás hátán szorongának az emberek, a Petőfi-Társaság fölövezés ülésén annyi ember kénytelen a terem ajtajából visszafordulni, mint a mennyi már bejuthatott. De nincs az az elvontabb természetű vagy szakszerű előadás sem, a melynek ne akadna jelentékeny hallgatósága. Ebben a mindenesetre öröndetes jelenségben nem az a meglepő és leszögezni való,

hogy így van, hanem az, hogy így lett és pedig úgyszólván máról holnapra, fokozatos fejlődés és átmenet nélkül. Még esztendő útját se kell megtennie a memorizációnak, hogy emlékezzünk arra az időre, mikor a fölolvadásoknak, előadásoknak, ha komolyabb természetű témákról szölettek, alig volt hallgatóságuk. Ez a hallgatóság azután egyszerre nem is megnőtt, hanem megszázasorosodott nem csupán az új fiatalokkal, hanem idősebb emberekkel is, a kiknek azelőtt eszükbe se jutott, hogy hasonló szellemi szükségleteik legyenek. Örömmel állapítván meg magát a tény, a magyarázatul azt fogadjuk el, hogy ezen a területen is a mi fejlődésünknek, haladásunknak egy sajátos törvénye érvényesült. A fejlődés újabb, haladottabb állapota nálunk szinte kivétel nélkül mindig és mindenben az eredménynek meglepő készségével jelentkezik. Az éres lassú folyamata láthatatlanul megy végbe a lelkekben és a fa, a melyet tegnap még kopárnak láttunk, mára rakva van gyümölcseivel. Így hoztuk be az életnek sok területén hosszú idő mulasztásait szinte hihetetlenül rövid idő alatt bravuros nekilendülésével az értelem és a lélek energiájának. Ezért megokolatlan minden kishitűség és pesszizmus, a mely reménytelenségről, meddőségről és pusztulásról beszél, ha egy-egy a fejlődésben visszamaradt fát lát a nemzeti élet erejében.

Kávéház a Dunán Van Budapestnek egy csodálatos útja. A város kellős közepét szegi át. Szélesebb, mint akármelyik városi út Európában. A levegője tiszta és egészséges. A világon minden elközelíthető kelle és eleme megvan hozzá, hogy viruló élelvenséggel lüktessen rajta az élet. És ez az út mégis a legcsöndesebb, aránylag a leghasználatlanabb és mindenesetre a legkihasználatlanabb forgalmi vonala a magyar fővárosnak. Ez a hatalmas, szép, csillogó és csöndes út a Duna. Való, hogy gyalog vagy kocsin nem lehet járni rajta, de soha se volt kor, mikor az emberi közlekedés egyetlen területe a szárazföld lett volna. A víz egy nagyváros közepén rég megszűnt halott sziget lenni a forgalom életének áradatában. A Sajna, a Spree, a Néva, a Canale Grande hátán emberek ezrei dolgoznak, sétálnak, szórakoznak és a Duna Budapestben sebb mint a Sajna, sebb, mint a keskeny, piszkos vízfű Spree, sebb, mint a jeges Néva, sőt este, mikor szikrázó tüzzöngők ezrei villognak a budai lejtőkön, sebb, hatásosabb, elragadóbb képet ad a Canale Grandenál is. Ez az élet, a mely forró áramlással tölti meg e nagyváros minden tagját, mégis elkerüli ezt a bűbajos szép utat, a fejlődése rajta erőtelen, laza és lankadó. Mi ennek a magyarázata, ezen töprengeni hiábavalóbb munka lenne, mint a helyzet megjavítására törekedni. Most azt jelentik az újságok, hogy a Duna vizén

nyárára kávéház épül. Örülünk neki. E város életének elsőrangú gyújtópontjai a kávéházak. A szárazon van annyi, hogy az egyik már szinte a hátára mászik a másiknak. És ember, élet van valamennyiben. Egy kávéház a Dunán, ez életet jelent a Dunán és egy esztendő múlva még tíz új úri kávéházat, ha ugyan nem — ötvenet. A kávéházba pedig az emberek Budapestén még a víz hátára is elmennek. Nem véletlenség az, hanem a város lelkeinek törvényéből folyik, hogy a megindító elevenség első képviselője a Duna hátán kávéház lesz. Ez bizonyosság a mellett is, hogy a kávéház Budapestén erősebb elem, mint a hatalmas folyam. Nem a Duna árasztja el a kávéházakat, hanem a kávéházak a Dunát.

Daylight Saving Bill. Ha a lordok háza is elfogadja és Edvárd király szentesíti, a Daylight Saving Bill, a melyet a héten szavazott meg az angol képviselőház, egyike lesz a legérdekesebb törvényalkotásoknak, és a kora lelkét legszebben jellemző dokumentumoknak. Ez a törvény elrendeli, hogy májustól októberig, vagyis abban az időben, mikor a napfényből bővebben jut Albion felhős és ködös földjének, Nagy-Britanniában egy órával korábban kezdődjék a nap. Korábban kezdődjék, hogy — korábban is végződhesse. Egyszerűen és kizárólag azért, hogy a munkás ember, mikor estefelé a homályos, borús műhelyből kijön, még az égen találja a napot. Még megfürdethesse a sugaraiban fejét és megszápadt arcát. Még érezhesse és magába vehesse a tüzét. Még verőfényben pihenhesen. Gazdagabb ezzel az angol munkás nem lesz. Hogy mit nyerve, azt a maga teljességében mi, egy napfényesebb ország gyermekei, nem is igen tudhatjuk a maga egész értéke szerint méltányolni és folbecsülni. De az új angol törvény egy szimbolikus kapcsolat fonálán elvezeti a gondolatunkat az amerikai Morris Rosenfeld egy megrázóan szép költeményéhez, a melyet a fiacskája szeméről írt. A fiacskája szeméről, a melyet ő, az apja, szinte soha se láthat. Mert mikor reggel a munkába megy, a gyermek még alszik és mikor este hazatér a munkából (ez a Morris Rosenfeld tudvalegleg szabó-legény volt) a gyermek már alszik. Önkénytelenül megmozdul a lelkünkben a sejtés, hogy ennek az új angol törvénynek a forrása ugyanaz a megismerés vagy legálabb is testvére annak az érzésnek, a mely panasza dalban áradt ki az amerikai poéta szívéből. Ebben a törvényben poézis van, a minthogy a modern törvényalkotásokban nem egyszer láthatjuk a bizonygatást annak, hogy a törvényesínlás munkája egyáltalában nem száraz mesterség; a paragrafus a legfinomabb költői megérzés igazságának is lehet a szószólója.

Az ártatlanság apostolai. Két röpirat megjelenéséről olvasunk francia és német újságokban. Az egyik Párisban jelent meg, a másik Hamburgban; mind a kettő más dologról szól, de egy a mottója mind a kettőnek: olyan emberek ártatlanságát hangoztatják, a kiket a bíróság bűnösöknek ítél. A francia broszura szerzője a hazaárulásért elítélt Ulmó hadnagyot követeli vissza az Ördögzigetről, a német röpirat meg, a kit Reckenstein bárónak hívnak, az anyósa meggyilkolása miatt elítélt Hamernőkn ártatlanságára esküszik és a póre revízióját követeli. Egyiknek a röpiratát se olvastuk, de nem is kell olvasnunk, hogy egy tulajdonsága mind a két munkának szembeeszköz legyen. Mind a kettő híres bűnösért száll síkra. Olyanokért, a kiknek a póre az egész világ érdeklődését fölkellette, a melyek tehát alkalmasak arra, hogy annak a nevét, a ki ezekben a pórkbe beleavatkozik, szintén a hír szárnyára emeljék. Szó sincs róla, a földi igazságszolgáltatás is emberek munkája, tehát a tévedés lehetőségétől nincsen megóva és bizonyos az is, hogy az igazságszolgáltatás ártatlanságért való síkraszállás nem es és szép vállalkozás. De az a körülmény, hogy ez a rehabilitáló törekvés éppen a leghíresebb elítélteket keresi föl, a kiknek a póre úgyszólván az egész világ érdeklődésének ellenőrzése mellett folyt le, a mely ellenőrzés eleve kizárt minden elietést vagy lelkiismeretlenséget, meglehetősen lefokozva ezeknek a vállalkozásoknak erkölcsi értékét. Egy statisztika bizonyosan megállapíthatná, hogy a bírói

tévedések megkorrigálásának ezek az épen nem zaltalanul föllépő önkéntesek soha se jelentkezték olyan sűrűn, mint a mióta a rennesi nagy revíziós pórhazhozta Dreyfus kapitányt az Ördögzigetről. Azóta szinte minden híres elítéltnak megterem a maga Zoltája vagy Reinach Józsefe. A rizikó nem nagy. Ha kiderül is, hogy a bíróság nem tévedett, ezzel csak az derült ki, hogy az ártatlanság harczosa tévedett, a mihez neki több joga van, mint a bíróságnak. De mindenesetre híres ember lett belőle egy tévedés segítségével, a mi aligha sikerült volna neki, ha nem egy tévedéssel, hanem egy új, fölfedezett igazsággal kellett volna fizetnie ilyen dicsőségeit. Mert ez már jelentékenyen nehezebb mesterség.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A fekete huszár. Zsoldos Lászlónak tudunkkal most jelent meg az első regénye; novellás könyveinek szép sikere után most hasonló sikerrel próbálkozik a nagyobb arányú koncepczió terén. S mint a novellában, a regényben is egyszerű, de izléses eszközökkel dolgozik. Egy bájos kis lányt állít regénye középpontjába s napló alakjában mondja el történetét. A leány egy huszárszázados leánya, az apáczákhoz jár iskolába, az élete csupa derű és tisztaság, szépek, jónak látja az egész világot, lelkében most kezdenek derengeni a szerelem és az asszonyiség sejtelméi. Aztán az első hosszú szoknyával bekopogtat hozzá a zordon élet és sorban tépi le ifjusága virágait, egyenes, egyszerű élete mind bonyolultabbá válik, tragédiák árnyai terpeszkednek köréje s szinte észrevétlenül maga is egy tragédia középpontjába jut. Ezt az átmenetet a boldog gyermekesgből a csunya, komor, szennyes való életbe a napló — vagyis a regény — nagyon finoman rajzolja; a csitri kis leány az olvasó szeme előtt — de a nélkül, hogy ő maga észrevenné — felelik ki erős, nemes asszonyi jellemmé. Sorban egymásután halmozódnak reá az élet csunyaságai: reá lesnek undok szerelme egy hozzá méltatlan öreg embernek, gyermek-ideáljának rideg öznése, keserű tapasztalatok szüleirol (átjaja derék ember, de könnyelmű kártyás, a ki családját romlásba viszi, anyja kaczer, szívtelen, aljas indulatokkal tele lélek), azután apja öngyilkossága, a szegénység, megaláztatás, munka, anyjának becselensége, a ki özvegyi gyászában összeszűri a levét az ő elutasított pénzés vőlegényével, öngyilkossági elhatározás s a végén boldog kifejtés az igazi szerelmes karjaiban. Ezen a kifejtésen érezzük egy kissé, hogy engedmény a közönség kedvének, a mely jobban szereti a jól végződő történeteket, de a regény többi részében az író kétségteletlenül irodalmi eszközökkel dolgozik. A mi érzelmes lágyaság van az alak beállításában és rajzában, az az író lelkéből folyik, mert ő szereti a lírát, a gyöngéd ellágyulást, még ha egy kis szentimentális is. A regényben nagyon sok a finom részletrajz, a találó megfigyelés; a napló stílusában nagyon jól eltalálja a naiv kislányos hangot, különösen a regény derekától kezdve, mert az elején bulgariokri czélzásaival az iskolai olvasmányokra néha modorosnak tünik fel s emlékeztet kissé egy eléggé ismert élczápalakra. A lány gyors érlelődését azonban jól tudja éreztetni már a stílusával is. Azt hisszük, Zsoldos László regényének sikere lesz az olvasóknál; a mi közönségünk szereti azt a milieut, a melyben a cselekvény lefolyik, szívesen fogadja, ha az író el tudja lágyítani érzelmes jelenetekkel, a nélkül, hogy szembetűnően keresné az erre való alkalmat s kedvére való lesz az író csöndes, épen nem kérdőközlő elméssége is, a mely nem mindig veti ugyan meg az olcsóbb fajta tréfalkozást, de többnyire jellemző, a helyzetekből fakadó s ezért hatásos.

A Budapesti Szemle márciusi száma első helyén Bedőth Zsoltnak a Kisfaludy-Társasághoz Szász Károlytól mondott emlékbeszédét közli. A lendületesen írt emlékbeszéd kegyeltes felfogással jelöli ki Szász Károly helyét a magyar irodalmában s híven, a szeretet beható erejével rajzolja meg emberi képét. A továbbiakban Heinrich Gusztáv Heine Fausztjáról értekezik, Vámbéry Armin az alkotmányos Törökország jövőjének eshetőségeit fejtegeti. Fáy Gyula a gazdasági munkások és családok biztosítására Németországban tett intézkedéseket ismerteti. Marczali Henrik Knatehul-Hugessen angol írónak a magyar nemzet politikai fejlődéséről szóló könyvét bírálja a magyar tudomány szempontjából. Károlyi Rezsőnek a magyarországi és külföldi gazdasági szakokatatást összehasonlító tanulmánya után szépirodalmi olvasmányok következnek: Hall Caine regénye, A főbíró, Bulla Mihály fordításában és Kosza Andor Terzinak Szász Károly emlékére című nemes hangulatú költeménye. Lanson francia irodalomtörténészről Voltaire-ről szóló tanulmányának második része, színházi szemle s az Értelme rovatban több magyar és

TAVASZI SZÁNTÁS.

külföldi könyv ismertetése fejezik be a füzet tartalmát. A Budapesti Szemle Gyulai Pál szerkesztésében s a Franklin-Társulat kiadásában jelen meg minden hó elsején, előfizetési ára fél évre 12 korona, egyes füzet ára 2 korona.

A régi világból. Gróf Vay Sándor összes munkáit kezdi most kiadni az «Országos Monografia-Társaság» című vállalat s az első kötetet A régi világból cím alatt indította meg. Ez a vállalkozás kétségkívül az író műveinek népszerűségére vall s ennek a népszerűségnek nem egy jelét vehettük észre eddig is: a lapokban megjelent tárcacikkeinek ép úgy, mint eddig nyilvánosságra került könyveinek hálás olvasóközönsége volt. Magyarázata e népszerűségnek első sorban az, hogy a tárcacikkek tartalma abból a levegőből való, a mely ma is a legkedvesebb az olvasók széles rétegeinek szemében: a falusi magyar kuriák világából. A vármegyei nemesség képei elevenednek meg bennük kissé édeskészen érzelmes színezettel s a szerző egyáltalán nem titkolja, mennyire benne él ő is egész lelkével ebben a világban, mennyire közösséget érez életmódjával, örömeivel, bánataival. Elágyulásra hajló, puha előadómódja is elősegíti a maga közönségének a tetszését, de még jobban az, hogy a legtöbb tárcza a közvetlen hátunk mögött levő multban játszik, abban a korban, melyre az öregek melázdó sohajjal emlékeznek vissza, mint ifjuságuk virágkorára, a fiatalok pedig kedvesen ismerik apjuk-anyjuk elbeszéléseiből. Ez a kor az, a mely mintegy átmenet a multból a jelenbe, belejátszik ugyan a mai életbe, de nem érzik rajta a jelen keserűsége, a multba vész, de a visszaemlékezés minduntalan megleveníti. Korpék, megtörtént tény, pletyka, regényes fantáziával színezett anekdota váltakozik benne s az elbeszélés menete nem kíván sem elmélyedést, még csak különösebb figyelmet sem, csak szórakozó kedvet. Az afféle munkák népszerűségének mértékét nem irodalmi értékük adja meg, hanem az író és az olvasó összehangolódása; az író bennük arra a szerepre szorítkozik, hogy mint a közönség egy jobban emlékező és élénkebb mesélő kedvű tagja társalog a többivel. Az olvasó nem gazdagodik általa lelkileg, de egy-egy magányos óráját kellemesen elűtötte s neki végre is ez a födolog. Gróf Vay Sándor műveinek ez a gyűjteménye illusztrálja jelenik meg; az első kötethez Gergely Imre és Heyer Artur készítettek nagyobbára igen tetszetős rajzokat.

Bosnyákország történelme. Ifjú Gebé Andor az irodalomban eddig elsőzóra megjelent anyagból összeháttotta Bosnyákország történetének azt a korszakát, a mely a legrégibb időkből a magyar fenhatóság megszűntéig terjed. Czélja volt, hogy felvilágosítást nyújtson az olvasónak arra nézve, hogy milyen jogviszony volt az 1162—1527-ig terjedő időben Magyarországtól és Bosznia között. A szorgalommal és szeretettel írt könyv nem hoz fel sem új adatokat, sem új világlátást nem helyezi az eddig ismerteket, de tájékoztatónak nagyon jól használhatja az, a ki a tárgyra nézve felvilágosítást keres.

A Magyar Könyvtár legújabb sorozatában, Molnár Ferenc minap említett füzetén kívül két új füzet jelent meg. Az egyik Kossuth Lajos életrajza, dr. Magyar Győző munkája; nagyon jóra való, derék kis életrajz, a mely annál hasznosabb szolgálatokat tehet, mert eddig alig tudtunk olyan könyvet adni a közönség kezébe, a mely Kossuth életét röviden, világosan s élénk előadásban ismer-

tetné. — A másik Ibsen Nórának fordítása Szász Zsombortól. Ez az első olyan magyar Nóra fordítás, mely a norvég eredetiből készült; a régebbiek németből voltak fordítva.

Előfizetés. Lampérth Géza a tavaszra új verskötetet szándékszik kiadni az utóbbi egy-két év alatt kelt műveiből, melyek javát lapunkból ismeri a közönség. A könyvnek A boldogság vándora lesz a címe. Az előfizetési árat, fűzött példányért 3, díszkötésű példányért 5 koronát, a szerző címére (Budapest, IV, Magyar utca 11.) kell küldeni lehetőleg április elejéig. — A budai reformátusok kedvelt lelkesze, Haypal Benő Vigasztaló igazságok s igaz vigasztalások cím alatt gyűjti kötetbe nevezetesebb temetési beszédeit. A kötet április első felében kerül ki a sajtóból. Ára fűzve 3 korona, kötve 5 korona. Megrendelhető a szerzőnél (Budapest, I, Szilágyi Dezső-tér 3.).

Petőfi arcképe. Benecur Gyulának Petőfiről festett arcképe, melyet mai számunkban talál az olvasó, reprodukcióban megjelent a «Könyves Kálmán» részvénytársaság kiadásában, mely a Petőfi-ház javára árusítja. A ki tehát e képet megszerzi, nemcsak a leghívebbnek s legművészebbnek mondható Petőfi arckép birtokába jut, hanem egy kegyeletes nemzeti intézmény gyarapításához is hozzájárul. A nagyérdéki kép kétféle kivitelben kerül forgalomba: színes aquarellyomatban és heliogravure kiadásban. Az egyiknek ára igen szép aranyszelű fekete fakeretben 62 korona, a másiké aranyszelű színes tölgyfakereiben 66 korona. Megrendelhető 3 koronás részletfizetésre is a «Könyves Kálmán» társaságnál.

Új könyvek.

A fekete huszár. Irta Zsoldos László. Budapest. A «Budapesti Hírlap» kiadása; ára 3 korona.

Gróf Vay Sándor munkái. I. kötet: A régi világból. Budapest, Országos Monografia részvénytársaság.

Bosnyákország történelme. A legrégibb időktől a magyar fenhatóság alatt. Irta ifj. Gebé Andor. Ungvár, szerző tulajdona; ára 3 korona.

Kossuth Lajos élete. Irta dr. Magyar Győző. (Magyar Könyvtár 546 szám.) Budapest, Lampel-Wodianer részvénytársaság; ára 30 fillér.

Nóra. Szindarab 3 felvonásban, írta Ibsen Henrik. Norvégból fordította Szász Zsombor. (Magyar Könyvtár 547—548. szám.) Budapest, Lampel-Wodianer részvénytársaság; ára 60 fillér.

HALÁLOZÁSOK.

HALOM JÓZSEF, a régibb újságírógárda egyik igen ismert, s általán tisztelt és szeretett tagja, életének 55-ik évében, a komárommegyei Kisigmándon. Buzgó, lelkiismeretes újságíró volt, névtelen és szerény munkása a magyar sajtónak, a kinek egész élete kemény munkában telt el. Hosszú időközönként munkatársa volt a Vasárnapi Újságnak, a Budapesti Hírlapnak, a Pesti Hírlapnak, majd a Magyar Hírlapnak, Egyszerűnek, legutóljára pedig a már megszűnt Hazánkban. Itt segédszerkesztői székben dolgozott, a mi csak hatalmas szervezőt ki nem kezdte két kintézettség, a kőszvény és érelmeszesedés. Nem bírta tovább a munkát s hatávi betegsége után rokoni körében megváltotta a halált. A kisigmándi temetőben helyezték örök nyugalomra,

MARGIT GYÓGY- FORRÁS

Beregmege.

gyomor, belek, húgyhólyag s különösen a légző-
szervek hurutos bántalmaitól igen jó hatást még
akkor is, ha vérzések esete forog fenn.
Megrendelhető: ÉDESKUTY L.-nél Budapesten és
a forrás kezelőszolgálatánál Munkácsán.

PARK-CLUB

crème
illat
poudre
szappan

használat. Főraktár: BAYER ANTAL győztára
Budapest, Andrássy-út 84. sz. Kapható azonosul Kartschmaroff,
Lux, Nerada, Molnár és Moser és Utasi utódo drogeriákban.

ORIZOL

megtartására legbiztosabb szer

vagy RIZSVAJ,

(örv. védve)

mely a bőrt puhítja, finomítja

és széppé teszi.

Hatása biztos és gyors.

A leghíresebb bel- és külföldi

bőrgyógyászok és kozmetiku-

sok által kipróbált szer.

Sohasem árt az arcnak; teljesen

ártalmatlan, mely az éretlen

rizs tejemű nedvéből áll-

lították elő. 1 nagy tégely ára

3,50 K. Egy darab szappan

1,50 K. 10 koronás megrende-

lést bérmentve küld a magyar-

országi főraktár: Török J.

gyógyszertára Budapest, Ki-

rály-utca 12. sz. Dr. Biró

gyógyszertára Kolozsvár, Wá-

tyás király-út. Székely-utca

naponta (diskréten) a világ

minden városába.

Első Leánykiházasító Egylet m. sz.

Gyermekek és életbiztosító intézet.

Budapest, VI., Teréz-körút 40-42. Alapított 1863.

F. év február havában 1,790,300 K értékű biztosítási
ajánlat nyújtott be és 1,539,500 K értékű új biztosí-
tási kötvényt állított ki. — Biztosítási összegek fe-
jében 96,152 K 84 f. fizetett. — 1909 január 1-től
február 28-ig bezárólag 3,485,100 K értékű biztosítási
ajánlat nyújtott be és 3,040,900 K értékű új biztosí-
tási kötvényt állított ki. — Biztosított összegek fejé-
ben a folyó évben 208,658 K 65 fill. és az intézet fenn-
állása óta 14,071,614 K 24 fill. fizetett ki. — Ezen
intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével
foglalkozik a legelőnyösebb díjtételek és legelőnyösebb fel-
tétel mellett.

A jelenkor legkiválóbb bőrfinomító
találománya a
nővényekből készült
kristályszerű
maseza, a
KRISTALIN
— A bőr
felületét nem ár-
sítja, és nem szár-
ítja, mint a szíves ke-
szítők. Ellenben fehérit, üdőt és
bájosnyimává változtatja. Kapható min-
den drogeriában. Próbátégely 50 f. n. üvegdoboz
3 K szappan 1, puder 1 K. Főrakt. Bp. Baross-utca 91.

KNUTH KÁROLY

mérnök és gyáros

11920

Os. és kir. fensége József főherceg udv. szállítója.

Gyár és iroda:

Budapest, VII. ker., Garay-utca 10.

Központi víz- és gőzfűtés, légcsész- és vízvezetékek, csatorná-

zások, szellőztetések, szivattyúk, víz- és gőzmozgatók stb.

Tervek, költségvetések, járadalmi előirányzatok gyorsan készíttetnek.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZÁLLODA

Budapest, IV., Egyetem-utca 5. Elsőrangú belvárosi szálló, 75 szoba, új butorral fel-
szerelve. Feltétlen tisztaság. Pensio. Kifőző étterem. Jutányos árak. Szabó Imre tulajdonos.

A „Titania”

gyorsgőzmozgató

felülmul

minden mosogé-

pet, bármely kon-

kurrenciához tartozik (olya-

nokatis, melyek nagy lármával

és piaci reklámmal hirdet-

nek);

hőfőre harmad annyi

időben, mint azelőtt;

a fűtőanyagot pedig

nem éri meg;

kiméli 75% pénzt

megtakarít és időt és

OLCSÓ DE JÓ.

Sok ezer áll üzemben és ugyan-

ennyi az elismeréssel.

Próbára is.

Titania - mángorló.

17-18

nagy-
ság-
ban 2-3kenő-
nyil-
hengere-
l, mindenár-
fokozatban

35 K-tól

feljebb. Öt

évi juttatás

TITANIA-FORRÁSÁRÓ.

elsőrendű paragumi henger-

rel, Prospektusok, plakátok és

referenciák ingyen. Képvisé-

lők kerestek.

TITANIA-MŰVEK

Wels, Felső-Ausztria 20. sz.

Gyártanak különlegességek

gyántát: mosogépet, takar-

mány-gyorsítót, végpé-
ket, szaganyagokat, szaga-
fecskendőket, különöket, stb.
Részletkérdések szívesen en-
gedtetnek.

TITANIA-MŰVEK

Wels, Felső-Ausztria 20. sz.

Gyártanak különlegességek

gyántát: mosogépet, takar-

mány-gyorsítót, végpé-
ket, szaganyagokat, szaga-
fecskendőket, különöket, stb.
Részletkérdések szívesen en-
gedtetnek.

TITANIA-MŰVEK

Wels, Felső-Ausztria 20. sz.

Gyártanak különlegességek

gyántát: mosogépet, takar-

mány-gyorsítót, végpé-
ket, szaganyagokat, szaga-
fecskendőket, különöket, stb.
Részletkérdések szívesen en-
gedtetnek.

TITANIA-MŰVEK

Wels, Felső-Ausztria 20. sz.

Gyártanak különlegességek

gyántát: mosogépet, takar-

mány-gyorsítót, végpé-
ket, szaganyagokat, szaga-
fecskendőket, különöket, stb.
Részletkérdések szívesen en-
gedtetnek.

TITANIA-MŰVEK

Wels, Felső-Ausztria 20. sz.

Gyártanak különlegességek

gyántát: mosogépet, takar-

mány-gyorsítót, végpé-
ket, szaganyagokat, szaga-
fecskendőket, különöket, stb.
Részletkérdések szívesen en-
gedtetnek.

TITANIA-MŰVEK

Wels, Felső-Ausztria 20. sz.

Gyártanak különlegességek

gyántát: mosogépet, takar-

mány-gyorsítót, végpé-
ket, szaganyagokat, szaga-
fecskendőket, különöket, stb.
Részletkérdések szívesen en-
gedtetnek.

TITANIA-MŰVEK

Wels, Felső-Ausztria 20. sz.

Gyártanak különlegességek

gyántát: mosogépet, takar-

mány-gyorsítót, végpé-
ket, szaganyagokat, szaga-
fecskendőket, különöket, stb.
Részletkérdések szívesen en-
gedtetnek.

TITANIA-MŰVEK

Wels, Felső-Ausztria 20. sz.

Gyártanak különlegességek

gyántát: mosogépet, takar-

mány-gyorsítót, végpé-
ket, szaganyagokat, szaga-
fecskendőket, különöket, stb.
Részletkérdések szívesen en-
gedtetnek.

TITANIA-MŰVEK

Wels, Felső-Ausztria 20. sz.

Gyártanak különlegességek

gyántát: mosogépet, takar-

mány-gyorsítót, végpé-
ket, szaganyagokat, szaga-
fecskendőket, különöket, stb.
Részletkérdések szívesen en-
gedtetnek.

TITANIA-MŰVEK

Wels, Felső-Ausztria 20. sz.

Gyártanak különlegességek

gyántát: mosogépet, takar-

mány-gyorsítót, végpé-
ket, szaganyagokat, szaga-
fecskendőket, különöket, stb.
Részletkérdések szívesen en-
gedtetnek.

TITANIA-MŰVEK

Wels, Felső-Ausztria 20. sz.

Gyártanak különlegességek

gyántát: mosogépet, takar-

KWIZDA- FLUID

Kifő-védjegy.

Turista-
fluid.

Rég bevált aromikus

bedörögés az innak és iz-

mok erősítésére és edzésére.

Turisták, kerékpárosok, va-

dászok és lovasok által siker-

rel használva elő- és utó-

erősítésre nagyobb turák után.

Egész üveg ára K 2.-

Fél üveg ára K 1.20.

Kwizda-féle FLUID

Valóban kapható a gyógyszer-
raktárban. — Főraktár:Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.Török József gyógyszerész-
nél, Budapest, Király-utca 12,
Andrássy-út 26.

OLBRICH L.

szíjgyártó, nyerges és bőröndös

Bpest, VI., Teréz-körút 6.

Dús raktár lovagló-, hajtó-
vadász-, utazási és sport-
eszközökben.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Alapítva 1875. Árjegyzék ingy.

Al

* Elsőrendű gyógyviz és diätetikus ital. *

Vesebajoknál, a húgyhólyag bántalmainál
és köszvénynél, a cukorbetegségnél,
az emésztési és lélegzési szervek hurutjainál

a Bór és Lithion tartalmu gyógyforrás

SALVATOR

a continens legelső orvosi szaktekintélyei által kitűnő sikerrel használtatik.

Húgyhajtó hatása.

Kellemes izü.

Vasmentes.

Könnyen emészthető.

Teljesen tiszta.

Allandó összetételü.

Kiváló óvszer a
vörhenynél (scarlatina)
fellépő vesebántalmaknál.
Különösen oly egyéneknek ajánlatos, kik
ülő életmódjuk folytán
aranyeres bántalmakban,
húgysavas lerakódások-
ban, vagy anyagsere
betegségekben szenvednek.

Dr. Szontagh Tamás, bányatanácsos, m. kir. főgeológus a «Hydrogeológiai megfigyelések» című most megjelent és a színelipóczi «Salvator»-forrás-csoportról szóló közleményében többek között a következőket is mondja:

«Utoljára az 1908-dik évben néztem meg a forrást, a melynek aránylagos vízbősége a vizet apasztó aszályos évek után meglepett, mert az utolsó időben beállott vízpadást az ország területén, úgy a forrásoknál, mint a vizet szolgáló furásoknál is mindjobban tapasztalni. Igaz, hogy a víz mostanában nem emelkedik olyan magasra, mint azelőtt, de azért a legszorgosabb szakadatlan töltögetés mellett is mindig bőven áll rendelkezésre a kristálytiszta változatlan és bakteriológiai vizsgálatok szerint kifogástalan minőségű ásványos gyógyviz.

A «Salvator» forrás viz kémiai állandóságát bizonyítja Balló Mátyásnak, Budapest székesfőváros vegyészeti és élelmiszevizsgáló intézete nagy-érdemű igazgatójának legújabb 1907. évi ellenőrző elemzése, a mely szerint a víz 26 év óta, sönemű alkatrészeiben számba vehető eltérést nem mutat. Az ásványos gyógyviz hőfoka 15-2 C° levegőnél és 733-00 mm. légnyomásnál 12-7 C°.

Nagy vízmennyiségét az aszályos évek után is főképen szerencsés hydrogeológiai körülményeknek köszönheti.»

Forrásleírások és orvosi bizonyítványok, valamint elismerő nyilatkozatok betegek köréből díjmentesen állanak rendelkezésre.

„SALVATOR“ kapható minden ásványvizkereskedőnél, vagy

SCHULTES ÁGOST

Szinye-Lipóczi Salvator-forrás vállalatnál

Budapest, V. Rudolf-rakpart 8.

12. SZ. 1909. (56. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL.

FŐMUNKATÁRS
MIKSZÁTH KÁLMÁN.

BUDAPEST, MÁRCZIUS 21.

Szerkesztési iroda: IV. Reáltanoda-utca 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Előfizetési feltételek: Egész évre ——— 16 korona.
Félévre ——— 8 korona.
Negyedévre ——— 4 korona.

A «Világkronika»-val
negyedévenként 80 fillérrel
több.

Külföldi előfizetésekre a postailag meg-
határozott viteldij is csatolandó.

A PÁPAI VÁRKASTÉLY.

AZT HISZEM, hogy a hazánk történelmi emlékeivel oly szeretettel foglalkozó «Vasárnapi Ujság»-ban a többiek között méltán foglalhat helyet a pápai várkastély rövid története is.

Hiszen ezen, nevét tekintve, páratlanul álló város a maga történetét Szent István kora óta számítja, igen kedves hagyományt őrizve a felől, hogy első királyunk itt mondta először az ő édes atyjának, hogy: Papa! A kik pedig ezen csak mosolyogni tudnak, azoknak másik mondával is szolgálunk a város nevének eredetére nézve, és e szerint ugyancsak nevezett királyunk itt kiáltott fel nagy örömmel a római pápától küldött korona láttára, hogy «Ece Papa misit mihi coronam» és e felett való örömeiben a nép a római pápa éltetése mellett e helyet azonnal Pápanak nevezte el.

Hát még tovább menve a mi Korvin-házunk, I. Mátyás király vadászkastélya a Korvin-utczában, nem kedves emlék-e hazánk történetében?

De most minderről nem beszélünk, hanem

csupán magáról Pápa város kissé későbbi eredetű váráról fogunk megemlékezni.

A pápai vár legelőször 1544-ben kerül történelmünk lapjaira, mikor Enyingi Török Bálint özvegye arra kéri hű emberét, Martonfalvy Imre deákot «nagy sok szókkal, fogadásokkal, néha sirással is, hogy venné fel pápai várának gondviselését, ha meg nem teszi, annyiba veszi, mintha ő miatta vesztene el Pápát.»

«E szóra igen meghabórodám — írja emlékiratában Martonfalvy — Nagyságod ne sirjon, ime elmegyek, — az nagyságod parancsolatjára, mind élni, mind halni Pápan akarok.»

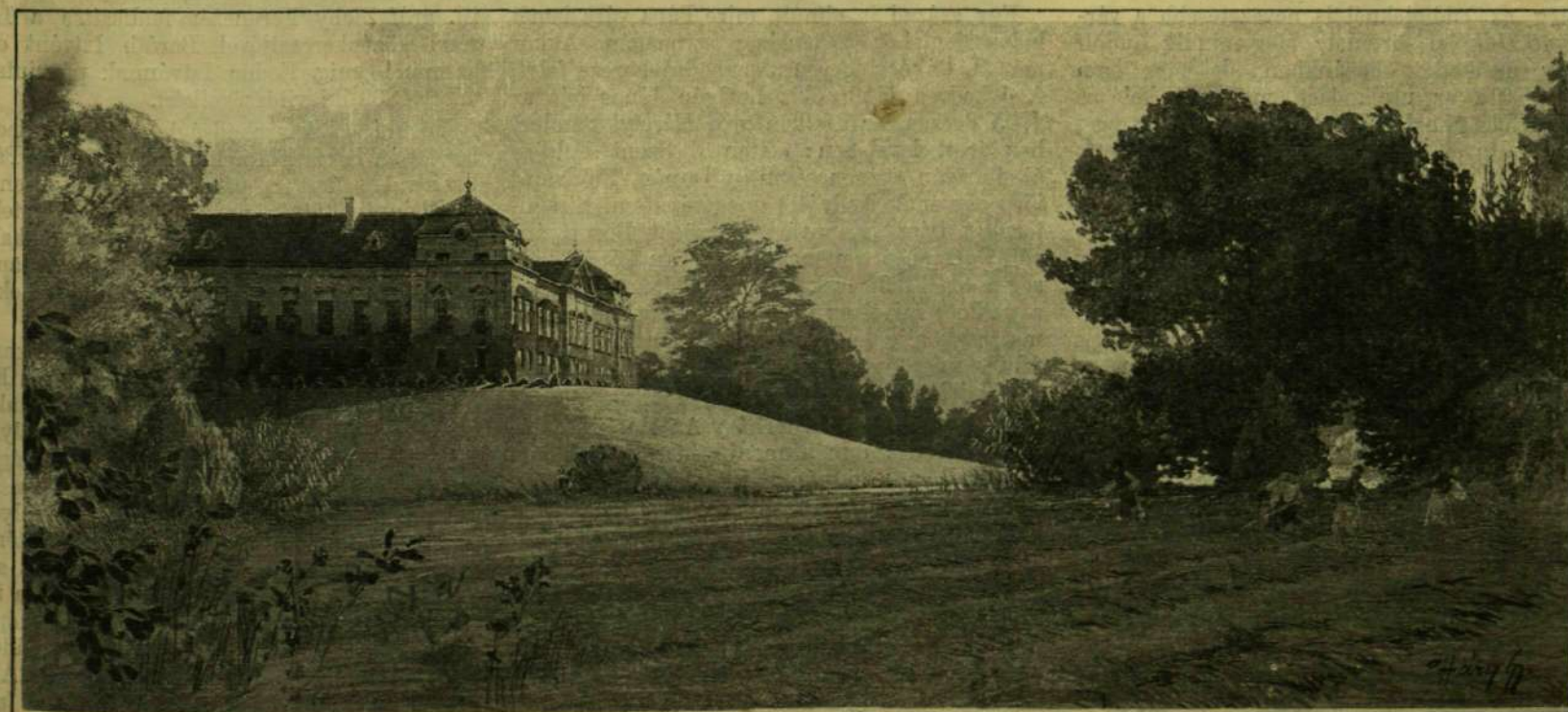
«A várat — írja — pusztán találm, városát épületlen, igen megbusulek rajta, olyan hirtelenséggel, a mivel lehete, kezdém várat megtakarni és városát raggatni és támogatni az palánkot, hol kiölt, a hol bedőlt.»

«Ezek után az Pápa várán is építettem, a mihöz érkezhetem az külső sok épülettől, az nagy palotát leszakadón találtam, az várba hordókat raktak az eső ellen; az két kapu fölöt is az két kőfalnak felső részét lövőhelyek-

kel én építetém meg, az belső várban alatt lövőhelyeket én csináltattam, de jelentem az külső építésre vala nagyobb gondom, az honét az belső várat kellett oltalmazni az szegény községgel.»

A török Székesfehérvárról Uloman bég alatt érkezett meg Pápa elfoglalására, de erre írja Martonfalvy: «semmit hátra nem hagytunk tisztességünkben, oltalmaztuk az mi kegyelmes asszonyunk városát mind levésekkel, mind kopjakkal elannyira, hogy egy sem vesze közülünk Isten kegyelmességéből.»

1555-ben újra felkereste a török hadaival Pápa várát. Ekkor Velichán bég, a fehérvári basa jött a vár elfoglalására. Lajtorjákat is hozott a város bástyáinak elfoglalásához és egy szeptemberi éjjel oly nagy riadással törték be a Szent László-utczai részen, hogy onnan a landsknecht őrség azonnal elmenekült és csak mikor a várúr: Enyingi Török Ferencz közéjük siet, fordulnak vissza és «kezdék kopjakkal lehánni az tereket mind az palánkról, mind az töltésről, kik azután nem merének késni, nagy károkkal, szégyenkezve elpirongának, sok lajtorjákat és holttesteket az

A PÁPAI VÁRKASTÉLY A PARK FELŐL. — Háy Gyula rajza.